

Työsuojeluvalvonta Etelä-Suomessa 2016

Raportti Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen toiminnasta ja valvontahavainnoista

Tiivistelmä

Tässä raportissa kuvataan Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen toimintaa vuonna 2016 sekä havaintoja työelämän tilanteesta. Vastuualue toimii alueellisena työsuojeluviranomaisena Etelä-Suomessa ja tilaaja-vastuulain valvojana koko Suomessa. Sen tavoitteena on, että työ on mahdollisimman terveellistä, turvallista ja reilua. Vastuualue teki viime vuonna lähes 12 000 tarkastusta. Valvonta oli aiempaa yhtenäisempää: lähes joka tarkastuksella valvottiin työsuojelun perusasiat ja psykososiaalisen kuormituksen hallintaa.

Valvotuissa työpaikoissa oli isoa vaihtelua työsuojelun perusasioiden hoitamisessa. Isoilla työpaikoilla työsuojeluasiat oli usein järjestetty hyvin, kun taas pienistä löytyi enemmän ongelmia ja tietämättömyyttä. Tämä näkyi turvallisuuden johtamisessa ja työoloissa.

Teknisen kehityksen tuomista parannuksista huolimatta fyysinen työ on edelleen riskialtista ja usein myös kuormittavaa. Koneturvallisuus, nostolaitteet ja putoamisturvallisuus vaativat edelleen valvontaa.

Moni työpaikka panostaa työhyvinvointiin. Silti usein ei hahmoteta, että psykososiaalisia kuormitustekijöitä tulee hallita yhtä järjestelmällisesti kuin fyysistä työturvallisuutta. Yksi hallinnan keino on työajanseuranta, mutta työaika-kirjanpitoon liittyviä vaatimuksia pidettiin työpaikoilla osin vanhanaikaisina.

Töiden pilkkoutuminen, ulkoistaminen ja ketjuttaminen on haasteellista sekä harmaan talouden että turvallisuuden näkökulmasta. Harmaan talouden torjunnassa työsuojelun vastuualue on saanut merkittäviä tuloksia aikaan lähinnä rakennusalalla. Tämä on pitkälti aktiivisen sidosryhmä- ja viranomaisyhteistyön sekä viestinnän ansiota.

Helmikuussa 2016 avattiin työsuojeluviranomaisen valtakunnallinen puhelinneuvonta, jota vastuualue koordinoi. Vuoden loppuun mennessä neuvonta palveli yli 23 000 soittajaa, joukossa sekä työntekijöitä että työnantajia. Soitoista yli puolet koski työsuhteasioita, kolmannes työympäristöä ja loput häirintää, syrjintää tai psykososiaalista kuormitusta.

Sammanfattning

I den här rapporten skildras verksamheten som ansvarsområdet för arbetarskyddet vid regionförvaltningsverket i Södra Finland bedrev 2016 samt de iakttagelser om arbetslivet som gjordes. Ansvarsområdet är den regionala arbetarskyddsmyndigheten i södra Finland och utövar tillsyn över beställaransvarslagen i hela landet. Målet är att arbetet ska utföras så sunt, tryggt och rejält som möjligt.

Under fjolåret genomförde ansvarsområdet närmare 12 000 inspektioner. Tillsynen var enhetligare än tidigare. I samband med nästan alla inspektioner övervakades det grundläggande arbetarskyddet och hanteringen av psykosocial belastning.

På de inspekterade arbetsplatserna rådde stora skillnader i fråga om hur det grundläggande arbetarskyddet sköttes. På stora arbetsplatser såg man ofta väl till arbetarskyddsfrågorna, medan det på små arbetsplatser fastställdes mera problem och okunskap. Det här framgick av säkerhetsledning och arbetsförhållandena.

Trots de förbättringar som den tekniska utvecklingen medför är fysiskt arbete fortfarande exponerat för risker och ofta även belastande. Maskinsäkerheten, lyftanordningarna och säkerheten i samband med fallrisker kräver fortfarande tillsyn.

Många arbetsplatser satsar på välbefinnande i arbetet. Ofta inser man ändå inte att de psykosociala belastningsfaktorerna ska hanteras lika systematiskt som den fysiska säkerheten i arbetet. Uppföljningen av arbetstiden är en metod för hantering, men på arbetsplatserna upplevdes kraven i arbetstidsbokföringen som föråldrade.

Uppspjälkning av arbetet och utläggning på entreprenad samt kedjor av anställningsförhållanden innebär utmaningar både med tanke på den gråa ekonomin och på säkerheten i arbetet. Inom bekämpningen av den gråa ekonomin har ansvarsområdet för arbetarskyddet nått betydande resultat särskilt inom byggbranschen. Förtjänsten kan långtgående tillskrivas samarbetet mellan intressegrupperna och myndigheten samt kommunikationen.

I februari 2016 öppnades arbetarskyddsmyndighetens nationella telefonrådgivning som koordineras av ansvarsområdet. Vid utgången av året hade rådgivningen betjänat över 23 000 kunder, bland dem både arbetstagare och arbetsgivare. Över hälften av samtalen gällde anställningsfrågor, en tredjedel arbetsmiljön och resten trakasserier, diskriminering eller psykosocial belastning.

Raportin nimi: Työsuojeluvalvonta Etelä-Suomessa 2016

Tekijä: Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue

Sisällön suunnittelu ja toteutus: Kirsi Häkkinen, Kaarina Myyri-Partanen, Keijo Päivärinta ja Virpi Saarinen

Tekstit: Katso sivu 33

Sisällys

Johdanto.....	4
Työsuojeluviranomaisen valtakunnallinen puhelinneuvonta	6
Työsuhdeasiat.....	7
Työympäristöasiat ja rakennusala.....	7
Työhyvinvointiasiat	8
Työtapaturmien ja ammattitautien tutkinta	10
Viranomaisaloitteinen työsuojeluvalvonta.....	11
Työsuojelun perusasiat	11
Tapaturmavaarat.....	13
Psykososiaalinen kuormitus.....	14
Fyysinen kuormitus	15
Työterveyshuolto.....	15
Sisäilma	15
Kemialliset tekijät.....	16
Markkina- ja turvallisuusvalvonta	16
Työsuhdeasiat.....	16
Valvontamenetelmiä: työolosuhdemittarit ja turvallisuuskilpailut.....	17
Toimialakohtaiset valvontahavainnot.....	18
Kaupan ala.....	18
Kiinteistöpalvelualat, korjaamot, energia-ala ja ympäristöhuolto	19
Kuljetusala.....	19
Majoitus- ja ravitsemisala	20
Merenkulku ja ahtaus	20
Rakennusala	20
Sosiaali- ja terveysala	21
Teollisuus.....	22
Toimihenkilövaltaiset työpaikat	22
Harmaan talouden torjunta	24
Ulkomainen työvoima.....	24
Tilaajavastuuvalvonta.....	25
Rakennusalan tunnustekortti- ja luettelovalvonta	26
Kansainvälinen yhteistyö	27
Viestintä ja sidosryhmäyhteistyö.....	28
Henkilöstö.....	30
Yhteenveto	32
Lisätietoja	33

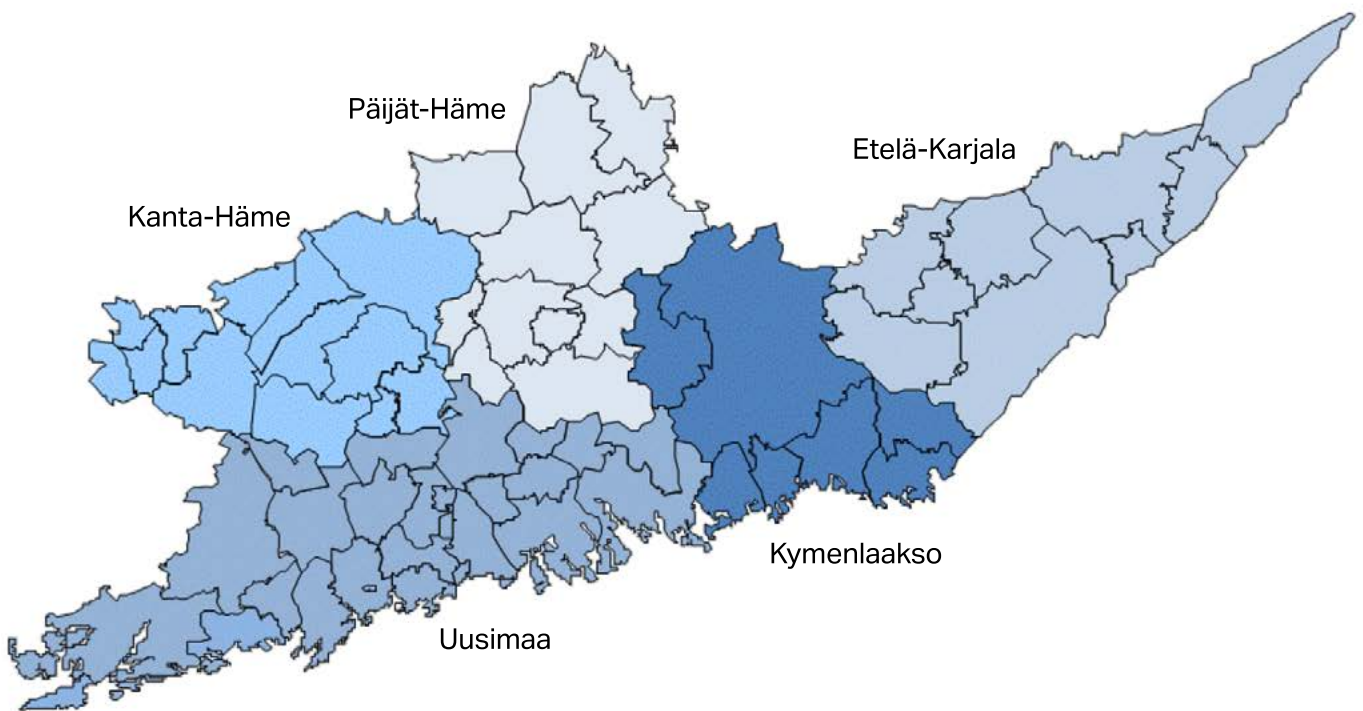
Johdanto

Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue toimii alueellisena työsuojeluviranomaisena. Se valvoo, että työ on mahdollisimman terveellistä, turvallista ja reilua. Lisäksi se antaa neuvontaa valvomissaan asioissa. Tässä raportissa kuvataan vastuualueen toimintaa vuonna 2016 ja kerrotaan, millaisia havaintoja se teki työelämän tilanteesta.

Vuosi 2016 toi tullessaan entistä yhtenäisemmän val-

vontatavan: lähes jokaisella työsuojelutarkastuksella valvottiin työsuojelun perusasiat ja psykososiaalisen kuormituksen hallintaa. Vuoden aikana alkoi myös valmistautuminen uuteen valtakunnalliseen lupa- ja valvontavirastoon.

Työsuojelun vastuualueiden tehtävistä löytyy tietoa verkkosivulta www.tyosuojelu.fi/tietoa-meista.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen toimialue. Alueella on 121 000 työpaikkaa ja 1,1 miljoonaa työntekijää eli lähes puolet koko Suomen työvoimasta.

Työsuojeluvalvonnan tunnuslukuja	2012	2013	2014	2015	2016
Tarkastukset	8 361	9 865	10 292	11 158	11 872
...joista tilaajavastuutarkastuksia (koko Suomen alueella)	885	1 631	1 680	1 846	1 790
Asiakasyhteydenotot	21 140	24 078	18 000	16 450	(23 289)*
Toimintaohjeet työnantajille	15 447	16 034	18 409	18 202	21 785
Kehotukset työnantajille	1 415	2 050	1 710	2 222	2 293
Käyttökiellot	12	10	25	17	12
Velvoittavat päätökset**	79	93	105	85	111
Tutkitut työtapaturmat	254	439	439	429	424
Tutkitut ammattitautiepäilyt	68	44	23	33	20
Tilaajavastuun laiminlyöntimaksujen määrä	118	219	138	85***	37***
Tilaajavastuun laiminlyöntimaksut yhteensä (euroa)	909 100	1 239 702	754 738	416 588***	162 108***

Taulukko 1. Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastualueen toimintaa kuvaavia lukuja vuosina 2012–2016

**) 1.2.2016 avattiin valtakunnallinen puhelinneuvonta, joten vuoden 2016 luku sisältää yhteydenotot koko Suomessa.*

****) Eli tapaukset, joissa työnantaja on jouduttu velvoittamaan uhkasakon uhalla hoitamaan jokin asia kuntoon.*

****) Tilanne tammikuulta 2017, jolloin moni laiminlyöntimaksuprosessi oli vielä kesken, joten määrät tulevat vielä kasvamaan huomattavasti.*

Ilmoitukset poliisille esitutkintaa varten	2012	2013	2014	2015	2016
Työturvallisuusrikos tai -rikkomus	84	71	75	74	79
Työaikaosuusrikos tai -rikkomus	20	31	25	13	22
Työsyryntä	26	26	25	20	31
Luvattoman ulkomaisen työvoiman käyttö tai työnantajan ulkomaalaisrikkomus	5	17	25	25	48
Muut ilmoitukset	11	20	8	3	2
Yhteensä ilmoituksia*	146	165	158	135	166*

Taulukko 2. Vastualueen tekemät ilmoitukset poliisille esitutkintaa varten vuosina 2012–2016

**) Osassa ilmoituksista epäiltiin useampaa rikosta tai rikkomusta, siksi ilmoitusten määrä on pienempi kuin rikkomusten yhteenlaskettu määrä.*

Työsuojeluviranomaisen valtakunnallinen puhelinneuvonta

Työsuojeluviranomaisen puhelinneuvonta palvelee sekä työntekijöitä että työnantajia arkisin virka-aikana. Neuvonnassa eri aihepiirien asiantuntijatarkastajat antavat maksutta työlainsäädäntöön liittyvää ohjeistusta ja neuvoja. Puhelinneuvonnan kautta otetaan vastaan myös erilaisia valvontapyyntöjä.

Työsuojelun vastuualueet avasivat 1.2.2016 yhteisen valtakunnallisen puhelinneuvonnan, jota Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue koordinoi. Puhelinneuvonnan tavoitteena oli tehostaa vastuualueiden resurssien käyttöä sekä tarjota yhdenvertaista ja tasalaatuista palvelua soittajan asuin- tai työntekopaikkakuntaan katsomatta. Valtakunnallinen puhelinneuvonta lunastikin paikkansa jo ensimmäisen toimintavuotensa aikana; neuvonnassa palveltiin kaikkiaan yli 23 000 soittajaa, ja syksyllä toteutetun asiakastytyväisyyskyselyn perusteella soittajat kokivat saamansa palvelun laadukkaaksi. Asteikolla 1–5 palvelu sai arvosanan 4,21.

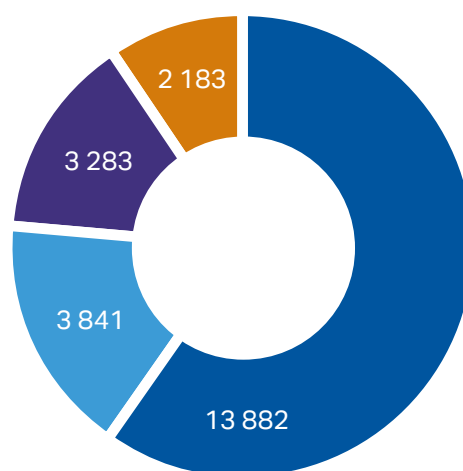
Puhelinneuvonta on organisoitu neljälle palvelulinjalle: työsuhteasiat, työympäristöasiat, rakennusalan työympäristöasiat ja ns. työhyvinvointiasiat, joka sisältää häirintä-, syrjintä- ja psykososiaalisen kuormituksen kysymykset.

Puhelimen lisäksi työsuojelun vastuualue vastaanotti asiakasyhteydenottoja sähköpostitse, asiakaskäynteinä sekä vähenevissä määrin kirjeitse.

Työsuojeluviranomaisen päivystystoiminnassa korostuu neuvonta: tarkastajat antavat sekä työntekijöille että työnantajille täsmällistä ja ajantasaista neuvontaa työlainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä. Asiakkaat voivat tehdä päivystävälle tarkastajalle myös valvontapyyntöjä, jolloin päätetään tapauskohtaisesti mahdollisista valvontatoimenpiteistä.

Yhteydenotot aihepiireittäin vuonna 2016

Työsuhte Rakennusala
Työympäristö Työhyvinvointi

Kuvio 1. Työsuojeluviranomaisen puhelinneuvontaan tulleiden yhteydenottojen määrä vuonna 2016. Luvuissa on mukana vain vastatut puhelut, eli 95 prosenttia kaikista soitoista. Yhteensä neuvonnassa vastattiin 23 289 soittoon.

Asiakasyhteydenottojen aiheet ovat vuodesta toiseen olleet pääsääntöisesti melko samanlaisia, joskin talouden suhdanteiden mukaista vaihtelua esiintyy, ja esimerkiksi uudet säädökset nostavat hetkittäin kysyntää ko. asioista. Seuraavissa luvuissa on kerrottu tarkemmin puhelinneuvonnan aihepiirien mukaisesti asiakkaita kiinnostaneista aiheista.

Vastuualueelle tuli myös paljon harmaaseen talouteen liittyviä vihjeitä. Näistä moni tuli nettisivujen kautta tai suoraan tarkastajalle, jolloin ne eivät tilastoidu yhteydenottojen lukuihin.

Työsuojeluviranomaisen valtakunnallinen puhelinneuvonta palvelee arkisin klo 8–16.15 numerossa 0295 016 620.

Kuva: Virpi Saarinen

Puhelinneuvonnassa eri aihepiirien asiantuntijatarkastajat antavat neuvontaa sekä työntekijöille että työnantajille.

Työsuhdeasiat

Yli puolet työsuojeluviranomaisten puhelinneuvonnan asiakasyhteydenotoista koski työsuhdeasioita, eli työsuhteen ehtoja, työaika- ja vuosiloma-asioita sekä työehtosopimusksymyksiä. Työsuhdeasioissa korostuu erityisesti työsuojeluviranomaisen ohjaava ja neuvova rooli, sillä usein kysymykset palautuvat viime kädessä edunvalvonnallisiin kysymyksiin, joissa viranomaisella ei ole toimivaltaa. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi työsuhteen päättämisen laillisuuden arviointi tai palkkaukseen ja palkan maksuun liittyvät riita-asiat. Neuvonnan tarkoitus työsuhdeasioissa onkin antaa yhteyttä ottaneille täsmällistä ja oikeata tietoa työsuhdelainsäädännön sisällöstä. Neuvontaa annetaan tasapuolisesti palvelussuhteen molemmille osapuolille, ja päivystävien tarkastajien arkihavaintojen mukaan työnantajaosapuolta edustavien asiakkaiden yhteydenotot ovat jonkin verran lisääntyneet viime vuosina.

Työsuhteen päättämiseen liittyvät tiedustelut ovat vuodesta toiseen työsuhdeneuvonnan kysytyimpiä aiheita; pääasiassa asiakkaita neuvotaan työsuhteen päättämismenettelyn säädöksistä. Samoin palkkauksen määräytymiseen ja palkkasaataviin liittyvät asiat askar-

ruttavat vuodesta toiseen. Myös lomauttamiseen liittyvistä säädöksistä on viime vuosien aikana kysytty runsaasti. Uusina aiheina vuonna 2016 nousivat erilaisiin epätyypillisiin pidettyihin työsopimusmuotoihin, kuten nollasopimuksiin ja palkkatukityöhön, liittyvät tiedustelut, sekä loppuvuodesta erityisesti kilpailukykysovimuksen vaikutuksiin liittyvät kysymykset.

Työympäristöasiat ja rakennusala

Noin kolmannes puhelinneuvonnan tiedusteluista koski yleisiä ja rakennusalan työympäristöasioita. Rakennusalan tiedusteluille on oma palvelulinjansa johtuen alan erityisluonteesta ja erillislainsäädännöstä; neuvonnassa päivystävillä rakennusala valvovilla tarkastajilla on kokemuksensa ja tietämyksensä perusteella parhaat valmiudet vastata rakennusalan työsuojelua ja -turvallisuutta koskeviin tiedusteluihin.

Yleisten työympäristöasioiden neuvonnasta kysytään perinteisesti hyvin laajalla kirjolla mitä erilaisimmista fyysiseen työympäristöön liittyvistä asioita: kone- ja turvallisuuksista työterveyshuoltoasioihin, ja kemikaalilainsäädännöstä tapaturmavaara-asioihin. Työympäristöpäivystäjiltä kysytään myös runsaasti työpaikan

työsuojelun yhteistoimintaan liittyvistä asioista, kuten työsuojeluvallontien järjestämisestä sekä työsuojeluvallontien tehtävistä, velvollisuuksista ja oikeuksista.

Viime vuosina selvästi nousussa ollut tiedustelun aihe on työpaikan sisäilman aiheuttamien terveysriskien hallinta. Päivystävien tarkastajien arvion mukaan yhteydenottoja on tullut keskimäärin yksi päivässä. Sisäilmaongelmiin liittyvistä yhteydenotoista 70 prosenttia on tullut julkisesta hallinnosta. Yhteydenottajat ovat kysyneet neuvoa muun muassa siinä, miten toimia, jos työnantajan toimenpiteet vaikuttavat liian hitailta tai riittämättömiltä. Tarvittaessa yhteydenoton perusteella on tehty työsuojelutarkastus. Monelle työpaikalle epäily sisäilman aiheuttamasta terveysvaarasta on melkoinen koetinkivi työsuojelutoiminnalle.

Rakentamiseen liittyvä asbestilainsäädäntö uudistui vuoden 2016 alussa, mikä lisäsi selvästi kyselyä rakennusalan puhelinneuvonnassa. Muuten rakennusalan päivystäjät vastailivat perinteiseen tapaan hyvin erilaisiin rakentamiseen liittyneisiin tiedusteluihin. Varsinaisten työturvallisuuteen liittyneiden tiedustelujen, kuten työkoneiden kuljettajapätevyydet tai pientalorakennuttajan työsuojeluvastuut, lisäksi rakennusalan neuvonnasta kyseltiin myös alan harmaaseen talouteen liittyvistä säädöksistä. Rakennustyömaiden nopeasti muuttuvat olosuhteet tuovat alan päivystykseen myös omat mausteensa; päivystävillä tarkastajilla on oltava valmiudet reagoida tarvittaessa hyvinkin nopeasti havaittuja epäkohtia koskeviin ilmoituksiin.

Työhyvinvointiasiat

Työhyvinvointiasioilla tarkoitetaan puhelinneuvonnassa yhteydenottoja, jotka liittyvät työssä esiintyvään häirintään ja muuhun epäasialliseen kohteluun, työn psykososiaalisten kuormitustekijöiden hallintaan sekä työsyryntään ja yhdenvertaisuuteen. Arkikeskustelussa nämä aihepiirit usein ymmärretään käsitteen työpaikkakiusaaminen kautta. Lainsäädännöllisesti ja työnantajavelvoitteiden näkökulmasta häirintä ja psykososiaalinen kuormitus ovat työn terveellisyyteen ja turvallisuuteen liittyviä asioita. Syryntä taas on eriarvoiseen asemaan asettamista yhdenvertaisuuslaissa erikseen kiellettyjen syryntäperusteiden johdosta.

Häirinnän ja kuormittumisen osalta työnantajalla on työturvallisuuslain mukaan velvollisuus ryhtyä asiasta tiedon saatuaan selvittämisen- ja tarvittaessa korjaamistoimenpiteisiin. Syryntää taas arvioidaan takautuvasti sen kautta, onko työntekijä asetettu yhdenvertaisuuslain syryntäkiellon vastaisesti epäedulliseen asemaan jonkun henkilöönä liittyvän perusteen nojalla.

Kuten muillakin neuvonnan palvelulinjoilla, myös työhyvinvointiasioiden päivystyksessä korostuu ohjeiden ja neuvojen antaminen asiakkaalle; miten asiaa tulisi käsitellä työpaikalla, kenelle ilmoitus koetusta häirinnästä työpaikalla tehdään, keneltä voi pyytää tukea tai apua asian käsittelyssä ja niin edelleen. Työhyvinvointipäivystyksen vuonna 2016 vastaanottamasta yli 2 000 puhelusta noin kolme neljännestä koski työssä koettua häirintää, ja vajaa neljännes koettua syryntää.

Työhyvinvointiasioihin liittyvien yhteydenottojen sisältö on pysynyt hyvin samanlaisena vuodesta toiseen. Yhteydenottajat kokevat häirintää useimmiten esimiehen taholta. Syryntän osalta terveydentilaan perustuvat syryntäkokemukset tavallisin yhteydenoton syy.

Kuva: Virpi Saarinen

Työpaikkojen yhdenvertaisuutta edistettiin valvonnan ja neuvonnan lisäksi Vauhtia yhdenvertaisuussuunnitteluun iltapäiväseminaarilla 14.11.2016. Työsuojelun vastuualue järjesti seminaarin yhdessä yhdenvertaisuusvaltuutetun kanssa.

Yhteydenottojen sisältö on pysynyt hyvin samanlaisena vuodesta toiseen. Yhteydenottajat kokevat häirintää useimmiten esimiehen taholta. Häirintätekoina esiintyy kaikkia työsuojeluvalvonnassa häirintänä pidettyjä tekoja. Näitä ovat esimerkiksi toistuva uhkailu, pelottelu, ilkeät ja vihjailevat viestit, väheksyvät ja pilkkaavat puheet, työnteon jatkuva perusteeton arvostelu ja vaikeuttaminen, maineen tai aseman kyseenalaistaminen, työyhteisöstä eristäminen, seksuaalinen häirintä ja työnjohto-oikeuden väärinkäyttö. Useimmiten yhteydenottaja oli itse kokenut häirintää, mutta yhteydenottajissa oli myös muun muassa työsuojeluvaltuutettuja, luottamusmiehiä ja työnantajan edustajia.

Syrjinnän osalta terveydentilaan perustuvat syrjintäkokemukset ovat vuodesta toiseen tavallisin yhteyden-

oton syy. Suurin osa tapauksista koski tilanteita, joissa työnantaja oli päättänyt palvelussuhteen ja työntekijä epäili tämän johtuvan sairauspoissaoloista. Toiseksi yleisin syrjintäperuste oli muu henkilöön liittyvä syy, joka pitää sisällään mm. kielteiset seuraukset työntekijän puututtua työpaikan epäkohtiin ja ilmoitettua niistä työnantajalle, tai työntekijän vaadittua omia oikeuksiaan työpaikalla. Näiden lisäksi yhteydenotoissa esiintyi myös kansalaisuuteen, alkuperään tai kieleen liittyviä syrjintäkokemuksia, joissa kyse oli yleensä alipalkkauksesta, epäasiallisista työajoista tai vähimmäistason alittavista työsuhteen ehdoista.

Häirinnän ja syrjinnän valvonnasta on kerrottu tarkemmin erillisissä raporteissa, jotka löytyvät osoitteesta www.tyosuojelu.fi/tietoa-meista/julkaisut/raportit.

Työtapaturmien ja ammattitautien tutkinta

Työnantajalla on velvollisuus ilmoittaa vakavasta työtaturmasta viipymättä työsuojeluviranomaiselle, joka tutkii kaikki sen tietoon tulleet vakavat työtaturmat. Vastuualue tutki vuonna 2016 yhteensä 470 työtaturmaa. Tutkituista tapaturmista 62 % sattui rakentamisen ja teollisuuden toimialoilla. Seuraavaksi eniten tapaturmia tutkittiin kuljetuksen ja varastoinnin sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen toimialoilla. Rakennusalalla sattuneet tapaturmat lisääntyivät vuoteen 2015 verrattuna 68 %:lla johtuen rakentamisen toimialan noususuhdanteesta.

Työtaturmatutkinnassa selvitettiin tapahtumien kulku ja työtaturmaan johtaneet syyt sekä mahdollisuudet estää samankaltaisten tapaturmien toistuminen. Tutkinnassa tuli usein esille, että kun työpaikalla oli tehty vaarojen tunnistamista ja arviointia, tapaturman aiheuttanutta vaaratekijää ei ollut tunnistettu. Jos vaaratekijä oli tunnistettu, toimenpiteitä ei ollut tehty tai ne eivät olleet riittäviä. Yleisimmät ongelmat teollisuuden tapaturmien torjunnassa ovat koneturvallisuudessa esiintyvät puutteet. Rakennusalalla tapaturmia aiheuttavat eniten putoamiset ja telineturvallisuuden puutteet.

Tapaturmatutkinnassa esille tulleista laiminlyönneistä 50 tapausta johti siihen, että poliisille tehtiin asiasta ilmoitus esitutkintaa varten.

Ammattitauti-ilmoituksia tuli vuoden aikana vastuualueelle 504 kappaletta. Näistä noin kolmannekseen suunnattiin valvontaa tai muita toimenpiteitä. Niissä tapauksissa, joissa toimenpiteisiin ei ryhdytty, oli usein kyse siitä, että altistuksen seuraukset eivät olleet vakavia tai että työoloihin ei voida valvonnalla vaikuttaa.

Ammattitautien tutkinnalla on lisätty työpaikkojen tietoisuutta altisteista ja saatu aikaan parannuksia työolosuhteisiin. Erityisesti pienissä yrityksissä altisteet tunnetaan heikosti, riskien arviointeja ei ole osattu tehdä ja suojauminen ei ole aina ollut asianmukaista.

Kosteus- ja homevaurioiden aiheuttamat astmaepäilyt ovat edelleen lisääntyneet. Työtilojen korjaus- ja huoltotarve tulisi tunnistaa riittävän ajoissa, jotta sisäilmasta johtuvat sairaudet voitaisiin välttää. Tämä on iso haaste työnantajille, ja se edellyttääkin hyvää yhteistyötä työterveyshuollon, rakennusteknisten asiantuntijoiden sekä kiinteistön huollosta ja korjauksista vastaavan tahon kanssa.

Ihotaudeista tuli useita ilmoituksia. Myrkytyksiä ja liuotainaltistuksia ei enää juuri esiinny. Tärinäsaurouksia on opittu paremmin tunnistamaan ja ilmoittamaan ammattitautina tai ammattitautiepäilyinä. Meluvammat ovat pääosin vanhoja altistumisia, ja niissä tutkintaa tarvitaan harvoin.

Viranomaisaloitteinen työsuojeluvalvonta

Työsuojeluviranomainen pyrkii vaikuttamaan työpaikkojen turvallisuuden johtamiseen ja työolosuhteisiin siten, että työpaikkatapaturmat, ammattitaudit, haitallinen kuormitus ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen vähenevät. Tässä luvussa kerrotaan, mihin asioihin viranomaisaloitteista valvontaa on eniten kohdistettu, ja mitä valvonnassa on näiden osalta havaittu.

Kuva: Virpi Saarinen

Osana viranomaisaloitteista valvontaa tarkastajat tekivät myös paikallisia valvontakampanjoita. Näistä yksi tehtiin Lohjalle lokakuussa 2016.

Työsuojelun perusasiat

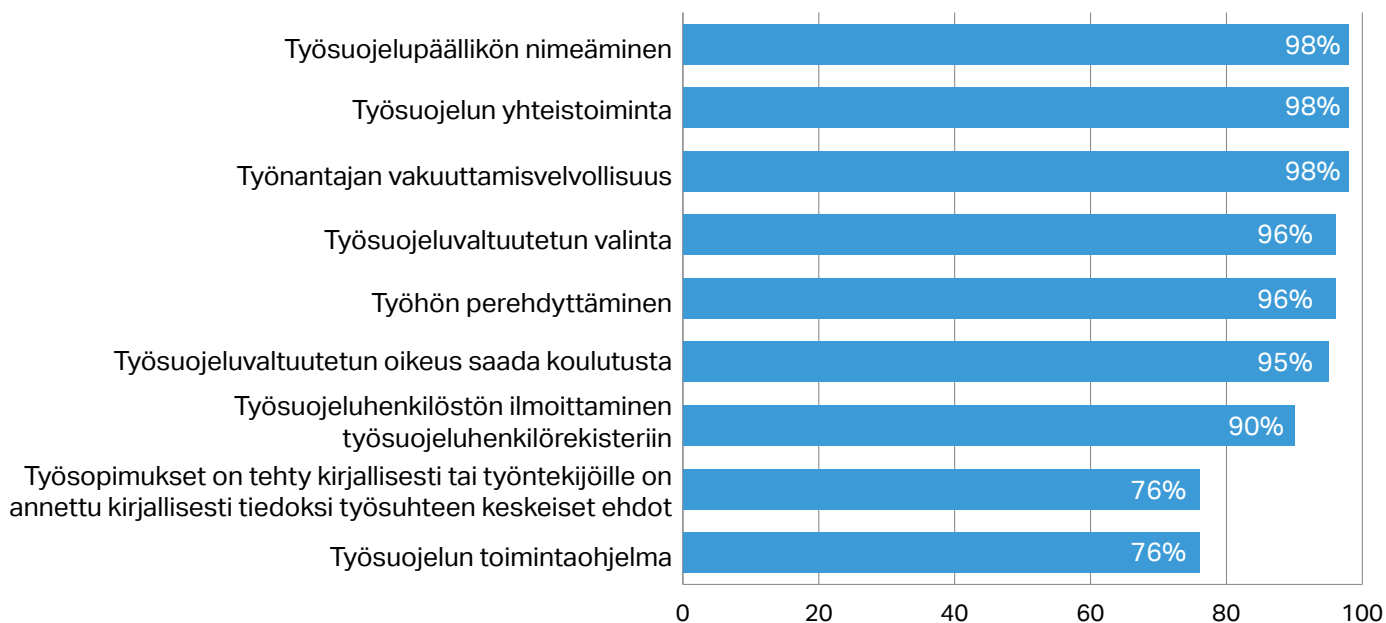
Työsuojeluvalvonnassa on keskeistä varmistaa, että työnantajilla on edellytykset hoitaa työpaikkojensa työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyvät asiat omatoimisesti. Tämä omatoimisuus edellyttää hyvää työsuojelun yhteistoimintaa ja sitä, että työnantajat ovat huolehtineet työsuojelun perusasioista.

Työsuojelun perusasiat koostuvat työnantajan yleisistä velvoitteista, työnteon keskeisistä ehdoista, työ-

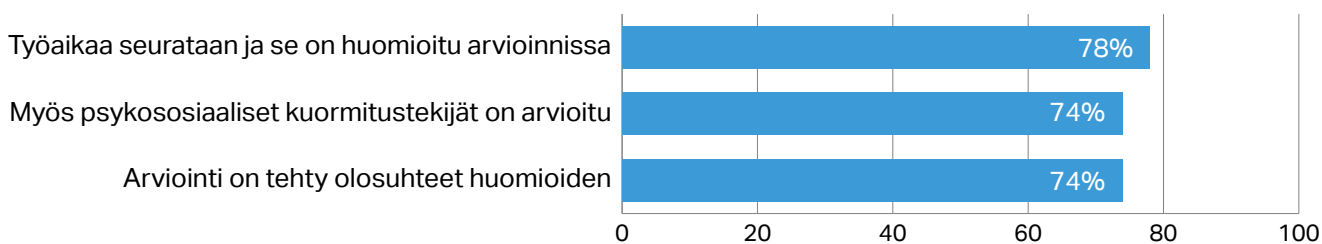
terveyshuollon työpaikkaselvityksestä ja työpaikan erityispiirteet huomioon ottavasta työn vaarojen selvittämisestä ja arvioinnista.

Vuonna 2016 työsuojelun perusasiat valvottiin aiempaa kattavammin ja järjestelmällisemmin. Ne tarkastettiin yhteensä noin 5 000 työpaikalla. Osa työsuojelun perusasioista oli työpaikoilla todella hyvällä tasolla, kun taas osa vaatii edelleen työsuojeluvalvontaa (kuviot 2–4).

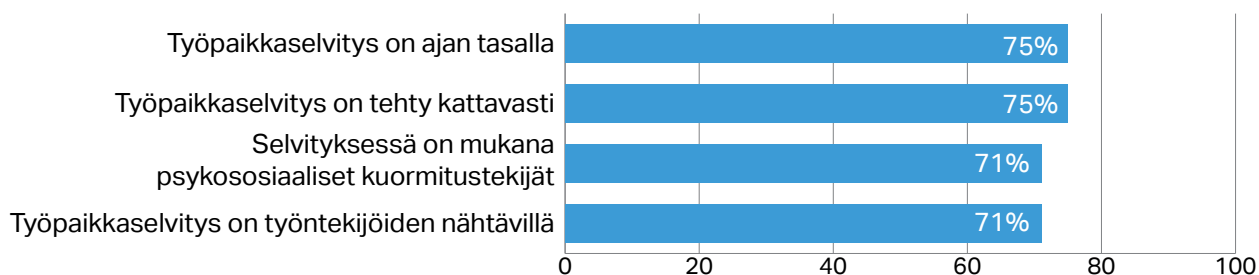
Työnantajan yleiset velvollisuudet ja työntekijöiden keskeiset ehdot

Työn vaarojen selvittäminen ja arviointi

Työterveyshuollon työpaikkaselvitys

Kuviot 2–4. Työsuojelun perusasiat hoitaneiden työpaikkojen osuus niistä n. 5 000 työpaikasta, joissa asia valvottiin.

Tapaturmavaarat

Työtapaturmien ehkäisy on yksi keskeisistä työsuojeluvalvonnan tavoitteista. Tapaturmavaarojen valvonnassa on nähty, että teollisuuden ja rakennusalan työpaikoilla tilanne on turvallisuuden osalta hyvin polarisoitunut. Alan edelläkävijöillä on turvallisuuden johtamisjärjestelmät ja työolot kunnossa, mutta pienillä työpaikoilla ilmenee paljon puutteita. Haasteena on edelleen saada työnantajat itse yhteistyössä työntekijöiden kanssa huolehtimaan työpaikkojensa työturvallisuudesta, havainnoidaan säännöllisesti työympäristön tilaa ja poistamaan tai korjaamaan tapaturman vaaraa aiheuttavat kohteet.

Tapaturmavaaran valvonnassa havaitut merkittävimmät puutteet liittyivät rakennusalalla putoamissuojauk-

sen järjestämiseen ja teollisuudessa koneturvallisuuteen. Energia-, ympäristö-, vartiointi-, kiinteistö- ja korjaamoaloilla ne liittyivät liikkumisturvallisuuteen sekä koneisiin ja työvälineisiin. Merenkulussa ja ahtauksessa korjattavaa löytyi nostolaitteiden ja nostoapuvälineiden tarkastuksissa. Kuljetuksessa puutteet liittyivät koneiden, työvälineiden ja laitteiden toimintakunnon varmistamiseen, ja kaupan alalla kuormalavahyllyjen turvallisuuteen.

Haasteena on edelleen saada työnantajat itse yhteistyössä työntekijöiden kanssa huolehtimaan työpaikkojensa työturvallisuudesta.

Kuva: Virpi Saarinen

Tapaturmavaaroja ehkäistiin myös Kattokeskiviikko-tilaisuudella, jossa keskityttiin kattotyön ja korkealla työskentelyn turvallisuuteen. Vuonna 2016 vastuualue järjesti tilaisuuden jo kolmatta kertaa yhdessä Kattoliiton, Rakennusliiton, Ammattiliitto Pron, Isännöintiliiton ja Suomen Omakotiliiton kanssa.

Psykososiaalinen kuormitus

Psykososiaalinen kuormitus oli vuonna 2016 työsuojelutarkastuksilla selvästi aiempaa enemmän esillä, ja sitä käsiteltiin lähes kaikilla tarkastuksilla. Monelle työpaikalle psykososiaalinen kuormitus oli vieras käsite. Usein asia ymmärrettiin paremmin työhyvinvoinnin tai työssä jaksamisen kautta.

Psykososiaalista kuormitusta voi aiheuttaa esimerkiksi kohtuuton aikapaine, työn määrä, jatkuvat keskeytykset, toimimaton yhteistyö tai vaikeat vuorovaikutustilanteet asiakastyössä. Kuormitus kuuluu työhön, mutta jos se on liiallista, jatkuu pitkään ja siitä ei ehdi palautua, saattaa työntekijän terveys vaarantua. Pahimmillaan haitallisesta kuormittumisesta voi seurata pitkiäkin sairauksia, jopa työkyvyttömyyttä. Haitallinen kuormitus myös lisää työtapaturman riskiä.

Tarkastuksilla valvottiin, että työnantaja on huomioinut työn psykososiaaliset kuormitustekijät tehdessään työn vaarojen arviointia. Lisäksi valvottiin, että asia on huomioitu myös työterveyshuollon työpaikkaselvityksessä. Mikäli tarkastuksella tuli ilmi haitallista kuormitusta, valvottiin myös, että työnantaja on ryhtynyt toimenpiteisiin kuormituksen vähentämiseksi.

Psykososiaaliset kuormitustekijät ovat keskeinen työsuojeluriski erityisesti sosiaali- ja terveysalalla sekä asiantuntija- ja toimistotyössä. Valvonnassa havait-

tuja yleisiä ongelmia olivat liiallinen työmäärä resursseihin nähden, jatkuvat muutokset ja säästöpainet sekä se, että esimiesten työkuormitukseen ei kiinnitetty riittävästi huomiota.

Muilla aloilla havaittiin usein, että psykososiaalisia kuormitustekijöitä ei mielletty työpaikan riskitekijöiksi, eikä niitä huomioitu vaarojen arvioinnissa tai työpaikkaselvityksessä.

Tarkastuksilla syntyi kuitenkin käsitys, että hyvinkin monella työpaikalla on panostettu työntekijöiden työhyvinvointiin. Monella työpaikalla esimerkiksi seurattiin työhyvinvointia säännöllisillä kyselyillä sekä tuettiin työkykyä ja työyhteisön vuorovaikutusta eri tavoin. Yhä useammalla työpaikalla on myös käytössä ns. varhaisen välittämisen malli, ja kyky havaita työntekijöiden kuormitus ajoissa on parantunut. Yhä paremmin myös ymmärretään se, että kuormittuminen ei ole heikkouden merkki, vaan se johtuu usein työoloista.

Työhyvinvointia seurataan ja tuetaan työpaikoilla monin eri tavoin. Silti esimerkiksi esimiesten työkuormitusta ei usein huomioida riittävästi.

Asiantuntija- ja toimistotyössä kuormitusta aiheuttaa usein kohtuuton aikapaine ja liiallinen työn määrä.

Fyysinen kuormitus

Tuki- ja liikuntaelinsairaudet ovat keskeinen työelämän ongelma ja toiseksi suurin syy työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen. Fyysinen kuormitus ei ole merkittävästi vähentynyt työelämässä. Ongelman laajuuteen ja vakavuuteen nähden fyysiseen kuormitukseen liittyvät puutteet tulivat yllättävän harvoin esiin työsuojelutarkastuksilla ja asiakasyhteydenotoissa.

Keskeisiä valvottavia asioita olivat raskaat käsin tehtävät nostot ja siirrot sekä toistotyö. Fyysinen kuormitus ja sen aiheuttamat haitat yleensä tiedostettiin työpaikoilla, mutta toimenpiteitä ei ollut tehty riittävästi asian korjaamiseksi. Korjattavaa oli esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa raskaiden käsin tehtävien nostojen ja siirtojen osalta. Toistotyö ei näyttäytynyt työpaikoilla ongelmana.

Työpisteen ergonomiaan kiinnitettiin huomiota erityisesti vähittäiskaupan sekä majoitus- ja ravitsemisalun tarkastuksilla. Puutteita havaittiin esimerkiksi siinä, että työntekijän ei ollut mahdollisuutta käyttää seisomatyötä keventävää istuinta, ja että työpisteen säädöt olivat sopimattomat.

Työterveyshuolto

Työterveyshuoltoon liittyvän valvonnan tavoitteena on varmistaa, että työnantaja on järjestänyt lakisääteisen työterveyshuollon ja huolehtinut työterveyshuollon toimintojen toteutumisesta.

Vuonna 2016 työterveyshuollon työpaikkaselvityksiä valvottiin lähes kaikilla tarkastuksilla osana työsuojelun perusasioita. Samalla varmistettiin, että työpaikkaselvityksessä on huomioitu myös psykososiaaliset kuormitustekijät.

Entistä laajemman valvonnan johdosta työnantajat osaavat jo aiempaa paremmin vaatia työterveyshuoltoa näkemyksiä siihen, miten työ ja työolot vaikuttavat työntekijöiden terveyteen ja turvallisuuteen työssä, sekä ehdotuksia toimenpiteiksi. Silti monella työpaikalla työpaikkaselvitys oli tekemättä tai se ei vastannut työ-

paikan nykyisiä olosuhteita. Myös työolojen terveydellinen merkitys oli jäänyt usein arvioimatta.

Työterveyshuollon palveluihin on tullut etä- ja digitoimintoja, mikä on tuonut haastetta työpaikan yhteistoinnille ja myös valvonnalle. Työsuojeluviranomainen joutuu punnitsemaan, mikä voidaan katsoa hyväksyttäväksi toiminnaksi lain tarkoittamalla tavalla. Tämä koskee esimerkiksi eri tavoin toteutettuja työpaikkaselvityksiä ja terveystarkastuksia koskien erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavia töitä.

Sisäilma

Sisäilman aiheuttamaa terveysvaaraa valvottiin viranomaisaloitteisesti ainoastaan sosiaali- ja terveysalalla. Muilla aloilla sisäilma-asioita valvottiin tarvittaessa.

Valvonnassa varmistetaan, että työnantaja ryhtyy toimenpiteisiin sisäilmaongelmien ilmetessä. Näin usein tapahtuukin, mutta toimenpiteet eivät aina ole riittäviä. Tarkastuksilla usein havaitaan, että toimenpiteet sisäilmaongelmien tunnistamiseksi ja ratkaisemiseksi ovat viivästyneet tai epäonnistuneet.

Julkisella sektorilla on paljon vanhoja kiinteistöjä, joissa on kosteus- ja homeongelmien lisäksi myös muita sisäilmaongelmia liittyen esimerkiksi ilmavaihtoon ja työtilojen lämpötilaan. Tyypillisesti ongelmat liittyvät siihen, että korjaavia toimenpiteitä ei ole tehty ajoissa tai riittävän laajasti.

Niukka taloudellinen tilanne on monella julkisen alan työpaikalla hidastanut tai pysäyttänyt korjaus- ja uudisrakentamista. Tällöin työntekijöiden työolosuhteet eivät parane ja toiminta jatkuu toistaiseksi niissä työtiloissa, joissa on jo todettu olevan sisäilmaongelmia.

Monella työpaikalla työterveyshuolto ei toimi tarvittavalla tavalla; se ei tee tai ei osaa tehdä työpaikan sisäilmaongelmista terveydellisen merkityksen arviointia. Lisäksi koettujen oireiden ja työpaikan sisäilman syy-yhteyden selvittäminen työterveyshuollossa on joskus ongelmallista ja vie aikaa.

Puhelinneuvontaan tulee paljon sisäilmaan liittyviä yhteydenottoja, niistä kerrotaan sivulla 8.

Kemialliset tekijät

Kemialliset tekijät voivat aiheuttaa työntekijälle terveysvaaroja ja ammattitauteja.

Rakennusalalla kemiallisia tekijöitä ei usein osata tunnistaa, ja niiden aiheuttamien terveysriskien vähentämiseksi ei usein ole ryhdytty toimenpiteisiin. Puolessa tehdyistä tarkastuksista kemikaaliluetteloita ei ollut tai ne olivat puutteellisia. Käyttöturvallisuustiedotteita puuttui joka kolmannelta. Rakennusalalla asbesti näyttäytyy edelleen merkittävämpänä vaaraa aiheuttavana kemiallisena tekijänä.

Teollisuudessa kemialliset tekijät muodostavat merkittävän suuronnettomuusvaaran. Tästä johtuen kemiallisten tekijöiden aiheuttamat vaarat ovat pääosin tunnistettu ja toimenpiteitä vaaran vähentämiseksi on tehty.

Kiinteistöpalvelualoilla, autokorjaamoissa sekä merenkulussa ja ahtauksessa kemiallisten tekijöiden aiheuttamat vaarat on myös pääosin tunnistettu. Käyttöturvallisuustiedotteita kuitenkin edelleen puuttuu. Myös kemikaaliluettelot puuttuvat tai ovat puutteellisia. Sosiaali- ja terveysalalla havaittiin puutteita kemiallisten tekijöiden vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa.

Markkinavalvonta

Markkinavalvonnan tavoitteena on varmistaa, että Suomessa myytävät työkäyttöön tarkoitetut koneet, laitteet ja henkilönsuojaimet ovat niitä koskevien määräysten mukaisia ja turvallisia käyttää.

Niin koneisiin kuin henkilönsuojaimiin kohdistuneessa valvonnassa havaitaan usein puutteita käyttöohjeissa. Yleisin puute on se, että suomen- ja/tai ruotsinkieliset käyttöohjeet puuttuvat kokonaan. Käyttöohjeiden puuttuminen voi johtaa tuotteen käyttämiseen väärin ja pahimmillaan tapaturman vaaraan. Koneissa havaittiin myös jonkin verran rakenteellisia puutteita.

Puutteista annettiin tuotteiden valmistajille, maahantuojille ja myyjille ohjeita asian korjaamiseksi. Seitsemässä tapauksessa tilanne ei korjaantunut, jolloin asia siirrettiin sosiaali- ja terveysministeriön käsittelyyn mahdollista markkinoilta poistoa varten.

Työsuhdeasiat

Viranomaisaloitteisen työsuojeluvalvonnan painopiste on työn turvallisuudessa ja terveellisyydessä, mutta valtaosalla tarkastuksista valvottiin myös työsuhteasioita: lähinnä työaikakirjanpitoa, työsuhteen keskeisten ehtojen kirjaamisvelvoitetta ja määräaikaisuuden perusteita.

Työaikakirjanpidon valvonnassa tuli voimakkaasti ilmi työnantajien kokemus lain vanhanaikaisuudesta. Asiantuntijatyötä tekevien yritysten tarkastuksista osassa havaittiin, ettei työnantaja pitänyt työaikakirjanpitoa lainkaan, koska katsoi, että yrityksessä tehtävään työhön ei tule soveltaa työaikalakia työn itsenäisyyden vuoksi. Useimmiten työpaikalla ei kuitenkaan ollut tarkasteltu lain soveltumista työntekijäkohtaisesti, jolloin tarkastaja antoi asiasta viranomaisohjausta.

Työsuhteen keskeisten ehtojen ja määräaikaisten perusteiden osalta asiat olivat lähes poikkeuksetta työpaikoilla kunnossa. Toimialoittain oli pientä vaihtelua, ja esimerkiksi matkailu- ja ravintola-alalla määräaikaisuuden perusteet puuttuivat keskimääräistä useammin.

Valvonnassa havaittiin myös tilanteita, joissa perinteisesti työsuhteessa tehtävä työ on järjestetty toisin: vuokratyönä, alihankintana tai ns. laskutusosuuskunnan kautta. Tähän törmättiin esimerkiksi matkailu- ja ravintola-alalla, kaupan alalla ja rakennustyömailla. Järjestely ei aina ole ongelmaton. Joissakin tapauksissa on epäselvää, onko kyse kuitenkin käytännössä työsuhteisesta työstä, jossa työnantaja määrää esimerkiksi työajat ja työn toteuttajan. Tällöin työntekijä saattaa jossain vaiheessa vaatia hänelle kuuluvia oikeuksia, kuten työehtosopimuksen mukaista palkkaa ja lisiä sekä vakuutuksia esimerkiksi tapaturman varalta.

Lainsäädäntö ei täysin vastaa tähän uuteen haasteeseen. Epäselviin tapauksiin törmätessään työsuojeluviranomainen yrittää selvittää niitä, vaikka sen mahdollisuudet varmistaa oikeussuhteen todellinen luonne on varsin suppea. Tilanteiden selvittämisellä voidaan kuitenkin ehkäistä riitatilanteita, joita joudutaan usein ratkaisemaan oikeusteitse.

Valvontamenetelmiä: työolosuhdemittarit ja turvallisuuskilpailut

Työsuojeluvalvonnan tukena käytetään ns. työolosuhdemittareita, joilla tarkastaja arvioi työpaikan työoloja ja työturvallisuusjohtamisen tasoa. Mittareilla voidaan esittää työpaikalle numeerisesti, millä tasolla työpaikan työolot ovat ja miten työturvallisuusjohtaminen toimii. Työpaikat voivat myös vertailla tuloksiaan muihin saman alan työpaikkoihin, minkä toivotaan kannustavan työnantajia parantamaan työoloja.

Eniten käytettiin Valmeri-kyselyä, jolla kerätään työntekijöiden kokemuksia työoloista. Sen avulla valvontaa voi tarkastuksella kohdistaa asioihin, jotka kyselyn tulosten perusteella näyttävät kaipaavan huomiota.

TR-mittarilla saadaan kokonaiskuva talonrakennustyömaan työturvallisuuden tilasta. TR-mittari on kehitetty työsuojeluhallinnossa, ja se on rakennusyrityksissä yleisesti käytössä. Sen käyttö on parantanut työmaiden työturvallisuuden tasoa ja vähentänyt tapaturmien määrää.

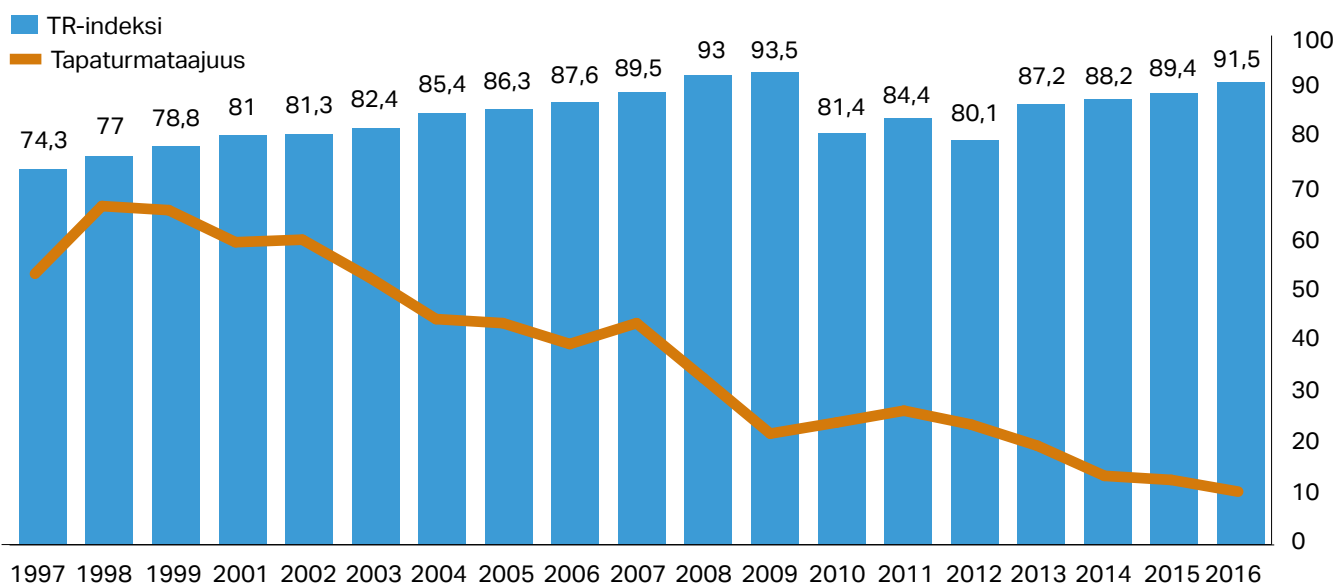
Työsuojeluvalvonnassa on käytössä viisi erilaista mittaria:

Mittari Mitattava asia

Mittari	Mitattava asia
TR	Talonrakennustyömaan työturvallisuus
MVR	Maa- ja vesirakentamisen työturvallisuus
Valmeri	Työntekijöiden käsitys työpaikan työoloista
Halmeri	Työturvallisuusjohtamisen tila työpaikalla
Elmeri+	Työympäristön ja työtapojen turvallisuus työpaikalla

Vastuualue on osallistunut rakennusteollisuuden työturvallisuuskilpailuun vuodesta 1997. Talonrakennustyömailla kilpailu perustuu TR-mittariin ja maa- ja vesirakennustyömailla MVR-mittariin. Kilpailu on kehittänyt erittäin paljon rakennusalan työturvallisuutta, ja vuosien mittaan on havaittu selvä yhteys TR/MVR-tuloksen ja tapaturmataajuuden välillä: mitä suurempi TR/MVR-indeksi, sitä pienempi tapaturmataajuus.

TR-indeksi ja tapaturmataajuus

Kuvio 5. TR-indeksi ja tapaturmataajuus turvallisuuskilpailuihin osallistuneissa yrityksissä Uudellamaalla vuosina 1997–2016. Taulukossa mukana vuodesta riippuen noin 10–50 yritystä. Tapaturmataajuus tarkoittaa sattuneiden tapaturmien ja tehtyjen työtuntien suhdetta. Vuoden 2010 indeksin pudotus johtui TR-mittariin tehdyistä muutoksista. Vuoteen 2011 saakka kilpailuissa oli mukana lähinnä isoja yrityksiä. Vuonna 2012 mukaan tuli paljon pieniä ja keskisuuria yrityksiä, mikä vaikutti indeksiin.

Toimialakohtaiset valvontahavainnot

Työsuojelun vastualue kohdistaa valvontaa riskitoimialoille, jotka on valittu ympäristö-analyysiin perustuen yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosaston kanssa ja sidosryhmiä kuullen. Tarkastuksilla valvottiin sekä kaikille yhteisiä työsuojelun perusasioita että toimialakohtaisesti valittuja asioita. Seuraavissa luvuissa kerrotaan, mille aloille työsuojeluvalvontaa suunnattiin ja mitä valvonnassa havaittiin.

Kaupan ala

Kaupan toimialalla työsuojeluvalvontaa suunnattiin vähittäiskaupan, tukkukaupan ja moottoriajoneuvojen vähittäiskaupan työpaikkoihin. Eniten tarkastuksia tehtiin vähittäiskaupan työpaikoille. Valvontaa kohdistettiin erityisesti myös varastoihin. Alalle tehtiin yhteensä 1 004 tarkastusta.

Monelta työpaikalta puuttui työn vaarojen selvittäminen ja niiden merkityksen arviointi sekä työsuojelun toimintaohjelma. Yleistä oli myös, että työterveyshuollon työpaikkaselvitystä ei ollut tehty tai se ei ollut työnteki-

jöiden nähtävillä. Käytännössä nämä kertovat siitä, että työpaikan turvallisuutta ei johdeta ja hallita järjestelmällisesti, ja että työpaikalla ei oltu tietoisia työn vaaroista. Lisäksi moni työnantaja ei tiennyt, että työsuojeluhenkilöt on ilmoitettava Työturvallisuuskeskuksen työsuojeluhenkilöstörekisteriin.

Varastojen valvonnassa löytyi paljon korjattavaa kuormalavahyllyjen turvallisuudessa. Kuormalavahyllyjä ei ollut kiinnitetty alustaan tai niistä puuttui lukkopaloja, joilla estetään hyllyjen ja tavaroiden putoaminen.

Työnteon keskeisten ehtojen mukaiset asiat olivat kaupan alalla pääsääntöisesti kunnossa, myös määräaikaisten ja osa-aikaisten kohdalla. Työsopimukset oli tehty kirjallisesti tai työsuhteen keskeiset ehdot oli muuten annettu työntekijöille kirjallisesti tiedoksi. Kemikaaliluettelot ja käyttöturvallisuustiedotteet löytyivät melkein kaikilta tarkastetuilta työpaikoilta.

Valvotuissa kohteissa havaittiin, että työterveyshuollon tietoisuus työturvallisuuteen liittyvistä asioista sekä lakien vaatimuksista oli parantunut; työpaikkaselvityksen yhteydessä oli usein tehty kattava vaara- ja haittatekijöiden selvitys ja arviointi sekä annettu ohjeita työnantajille.

Kuva: Virpi Saarninen

Kaupan alalla tehtiin myös yllätystarkastuksia kauppakeskuksissa sijaitseviin liikkeisiin.

Kiinteistöpalvelualat, korjaamot, energia-ala ja ympäristöhuolto

Energia-alan ja ympäristöhuollon työpaikkoihin tehtiin 356 työsuojelutarkastusta sekä vartiointi-, kiinteistö- ja korjaamoaloille 327 tarkastusta. Lisäksi jätekujjetuskalustoa tarkastettiin 56 kertaa.

Monella työpaikalla vaarojen arviointia ei ollut tehty todellisista olosuhteista ja psykososiaalista kuormittumista ei ollut arvioitu. Kuitenkin osalla työpaikoista vaarojen selvittäminen ja arviointi on hoidettu erinomaisesti. Kiinteistöpalvelualoilla työterveyshuollon työpaikkaselvitykset olivat usein tekemättä tai ne eivät olleet kattavia.

Tapaturmavaarat kiinteistöpalvelualoilla, energia-alalla ja ympäristöhuollossa liittyvät koneisiin, työvälaineisiin sekä liikkumisturvallisuuteen eli järjestykseen ja turvalliseen pääsyyn työskentelypaikalle.

Niissä autokorjaamoissa, joissa oli koneturvallisuuden liittyviä ongelmia, tyypillinen havainto oli autonostintien tarkastusten puutteellisuus.

Jätekujjetuskaluston tarkastuksilla korjattavaa löytyi erityisesti ensiapuvalmiudessa ja ensisammuttimisessa. Koneturvallisuudessa oli ongelmia, jotka painottuivat nostolaitteiden määräaikaistarkastusten puutteisiin, nielujen suojaamattomuuteen, hydraulivuotoihin ja muihin rakennevaurioihin.

Psykososiaalista kuormitusta valvottiin erityisesti vartiointialalla. Väkivallan uhka sekä vaativat ja muuttuvat asiakastilanteet voivat aiheuttaa psykososiaalista kuormitusta, ja näitä ei ole aina huomioitu riittävästi työpaikkojen työsuojelutoiminnassa. Valvonnassa havaittiin, että vartiointialan tarkastukset saivat myös niitä työpaikkoja korjaamaan toimintaansa, joihin valvonta ei kohdistunut.

Fyysistä kuormitusta esiintyy työntekijän terveyttä kuormittavalla tavalla lähinnä käsin tehtävissä nostoissa vartiointialalla sekä kierrätyksen toimialoilla. Muilla toimialoilla työn kuormittavuus on hallinnassa ja käytössä on nostoapuvälineitä. Monella alalla työmenetelmät ja -välineet ovat kehittyneet niin, ettei käsin tehtäviä nostoja ja siirtoja enää esiinny työntekijän terveyttä kuormittavassa määrin. Myös työterveyshuolto on työpaikkaselvitysten kautta vaikuttanut työn kuormittavuuden vähenemiseen nostojen ja siirtojen suhteen.

Työpaikoilla oli edelleen merkittäviä haasteita kemi-

kaaliturvallisuudessa, erityisesti kiinteistöpalvelualoilla, vaikka tilanne onkin siellä hieman parantunut edellisvuodesta. Tyypillinen tilanne kiinteistöpalvelualoilla oli se, että kemikaaliluettelot ja käyttöturvallisuustiedotteet eivät olleet käyttöpaikoilla, jotka sijaitsevat toisen työnantajan tiloissa.

Kuljetusala

Kuljetusalaa valvottiin yhteensä 576 tarkastuksella, joista vajaa puolet oli ajo- ja lepoaikavalvontaa. Valvonnan kohteena oli muun muassa tavara- ja henkilöliikenne, varastot sekä posti.

Yhtenä valvottavana asiana oli psykososiaalinen kuormitus, mikä oli monelle yritykselle outo käsite. Kuormitustekijöitä ei joko tunnistettu tai toimenpiteitä niiden vähentämiseksi ei ollut mietitty. Kuljetusalalla merkittävien psykososiaalinen kuormitustekijä on kiire. Myöskään työterveyshuolto ei ollut huomioinut asiaa riittävästi työpaikkaselvityksissään.

Puutteita havaittiin merkittävässä määrin myös vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa sekä autojen takalaitanostimissa.

Ajo- ja lepoaikojenvalvonnan keskeisenä tavoitteena on työntekijöiden kuormittumisen ehkäisy ja liikenneturvallisuuden varmistaminen. Lisäksi tavoitteena on torjua harmaata taloutta. Valvonnalla pyritään varmistamaan, että yritykset noudattavat ajo- ja lepoaikasäädöksiä sekä moottoriajoneuvon kuljettajien työaikasäädöksiä siten, että työnantajat eivät säädöksiä rikkomalla saavuta taloudellista hyötyä tai kilpailuetua.

Ajo- ja lepoaikavalvonnassa tarkastettiin yhteensä 96 695 kuljettajatyöpäivää 262 eri yrityksessä. Edelleen ajo- ja lepoaikasäädöksiä rikotaan toistuvasti taloudellisen edun saavuttamiseksi. Eniten puutteita oli ajopiirturin käytössä (asia oli kunnossa vain 35 %:lla tarkastetuista yrityksistä) sekä ajo- ja lepoaikojen noudattamisessa (kunnossa 36 %). Ajopiirturitietojen säilytys on sen sijaan kohtuullisen hyvällä tasolla (kunnossa 88 %). Velvoitteita asioiden korjaamiseksi annettiin lähes kaikilla tarkastuksilla. Aikaisempien neljän vuoden aikana ajo- ja lepoaikojen noudattaminen oli parantunut, mutta vuonna 2016 suunta kääntyi heikompaan.

Vastuualue osallistui tievalvontaan yhdessä poliisin, tullin, rajavartiolaitoksen ja ELY-keskuksen kanssa. Näillä tarkastuksilla valvottiin takalaitanostimien turvallisuutta.

Majoitus- ja ravitsemisala

Majoitus- ja ravitsemisalan valvonta suunnattiin ravitsemisalan työpaikkoihin, joihin tehtiin yhteensä 742 tarkastusta. Majoitusalan työpaikkoja ei juuri valvottu. Tarkastuksilla valvottiin erityisesti työsuojelun perusasioita kuten työnteon keskeisiä ehtoja, työterveyshuollon työpaikkaselvityksiä sekä työn vaarojen selvittämistä ja arviointia. Eniten puutteita ilmeni työterveyshuollon työpaikkaselvityksissä; ne eivät esimerkiksi olleet ajan tasalla tai niissä ei ollut huomioitu psykososiaalisia kuormitustekijöitä.

Psykososiaalista kuormitusta valvottiin erityisesti isoilla työpaikoilla. Kuormitusta ilmeni etenkin työn sujuvuuteen ja työyhteisön sosiaaliseen toimivuuteen liittyvien asioiden osalta.

Ravitsemisalalle tehtiin paljon ennalta ilmoittamattomia yllätystarkastuksia. Usein nämä tarkastukset olivat kampanjaluonteisia, ja ne kohdistettiin etukäteen tarkkaan määritellylle alueelle, kuten Helsingin ydinkeskustaan tai nimettyihin kauppakeskuksiin. Usein valvonnasta on tiedotettu etukäteen, jolloin parhaassa tapauksessa ravintolat ovat alkaneet itse huolehtia velvollisuuksistaan aiempaa paremmin jo ennen tarkastusta.

Valvontahavaintojen mukaan työpaikkojen koko vaikuttaa paljon siihen, kuinka hyvin työnantaja on huolehtinut sille kuuluvista velvollisuuksistaan. Monet isot työnantajat kuuluvat ravintolaketjuihin, jolloin niillä on ketjukohtaisesti sovittuja toimintatapoja ja ohjeistusta liittyen työsuojeluviranomaisen valvomiin asioihin.

Myös väkivallan uhan hallinnassa on selviä eroja: isot työpaikat varautuvat väkivallan uhkaan yleensä erittäin hyvin, kun taas pienillä työpaikoilla on asiassa melko paljon puutteita. Yöllä auki olevat ravintolat olivat varautuneet uhkaan kohtuullisen hyvin, ja työntekijät olivat yleensä tietoisia siitä, miten uhkatilanteissa tuli toimia. Silti monissa kohteissa oli haasteita avun saamisessa paikalle riittävän nopeasti.

Merenkulku ja ahtaus

Merenkulun ja ahtauksen työpaikoille tehtiin 330 tarkastusta. Ulkomaanliikenteen aluksia valvottiin MLC-tarkastuspyyntöjen mukaan. Lisäksi tarkastettiin kotimaan liikenteen aluksia sekä merialueella että sisävesillä.

Isoilla työnantajilla turvallisuusjohtamisen järjestelmät

ovat pääosin hyvässä kunnossa, mutta turvallisuuskulttuurissa on vielä kehitettävää. Poikkeuksena säiliöalukset, joiden turvallisuuskulttuuri on kehittynyttä muun öljyalan tapaan. Merkittävimmät puutteet liittyivät nostolaitteiden ja nostoapuvälineiden tarkastuksiin.

Pienten ulkomaan liikenteen alusten ongelmana ovat edelleen pienet miehistöt. Tämä aiheuttaa minimilepoaikojen rikkomisia ja väsyneen työskentelyä, mikä taas on omiaan lisäämään turvallisuusrisiä.

Valvontaa suunnattiin viime vuonna myös losseihin, lauttoihin sekä varustamoiden ja viranomaisten toimipisteisiin. Merkittävimmät puutteet liittyivät turvallisuusriskien tunnistamiseen pienillä työpaikoilla.

Isojen, yli 500 GT:n ulkomaan liikenteen alusten valvonnassa on tehostettu viranomaisyhteistyötä erityisesti kahden viime vuoden aikana. Yhteistyötä on tehty lähinnä Trafín PSC-tarkastajien kanssa. Aiempaa tiiviimpi yhteistyö ja tiedonvaihto ovat tehostaneet valvontaa.

Satamatoimijoiden kohdalla valvonnan painopiste on ollut yhteisissä työpaikoissa ja pääasiallista määräysvaltaa käyttävien työnantajien valvonnassa. Merkittävimmät puutteet ovat olleet liikkumisturvallisuudessa.

Rakennusala

Rakennusalalle tehtiin viime vuonna yhteensä noin 1 800 tarkastusta. Tarkastuksia tehtiin lähinnä uudis- ja korjausrakennustyömaille. Lisäksi tarkastuksia tehtiin rakennustuoteteollisuuteen ja rakennusalan yrityksiin.

Työmaatarkastuksilla keskityttiin erityisesti tapaturmavaarojen torjuntaan, jossa puutteita oli yli puolessa tarkastetuista kohteista. Merkittävimmät puutteet liittyivät putoamissuojaukseen. Lähinnä järjestäytyneen työnantajakentän osalta on kuitenkin nähtävissä selvää myönteistä kehitystä. Moni työturvallisuusasiat hyvin hoitava yritys on tapaturmataajuudessa päässyt alle teollisuuden keskitason. Esimerkiksi vuonna ei 2016 järjestäytyneiden yritysten työmaille sattunut yhtään kuolemaan johtanutta työtapaturmaa.

Uudisrakennustyömaiden tarkastuksilla seurattiin erityisesti työturvallisuuden tasoa TR-mittarin avulla ja valvottiin elementtirakentamisen turvallisuutta. Infrarakentamisen työmaille työturvallisuutta seurattiin MVR-mittarin avulla. Korjausrakentamisessa keskityttiin kemikaaliturvallisuuden parantamiseen. Varsin yleinen puute on, että korjausrakennustyömaille ei ymmärretä käytettä-

vien kemikaalien vaaroja eikä niiltä osata asianmukaisesti suojautua. Usealta työmaalta puuttuivat kemikaaliluettelot ja käyttöturvallisuuksiedotteet.

Asbestilainsäädäntö muuttui vuoden 2016 alussa. Asbestitöiden alkamisilmoituksia tuli aiempiin vuosiin verrattuna moninkertainen määrä, ja työsuojeluviranomaisen puhelinneuvontaan tuli paljon yhteydenottoja aiheesta. Valvontahavaintojen mukaan muutos on lisännyt selvästi asbestityön turvallisuutta esimerkiksi purku-tilan puhtauden mittausten myötä.

Rakennusalan yritystarkastuksissa keskityttiin siihen, miten yritys hoitaa työturvallisuuden hallintaa. Tässä parannettavaa löytyi useammalta kuin joka toiselta yritykseltä. Erityisesti pienissä yrityksissä oli isoja puutteita työturvallisuuden hallinnassa.

Työsuojelutarkastajat tekevät rakennusteollisuudessa tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten kanssa harmaan talouden torjumiseksi. Siitä kerrotaan sivuilla 24–26.

Sosiaali- ja terveysala

Sosiaali- ja terveysalalla valvonnan kohteina olivat erityisesti vanhusten kotihoito ja laitoshoido, nuorten ammatillinen perhehoito, mielenterveys- ja päihdetyö, kemikaaleja käyttävät sairaalan osastot sekä työpaikat, joilla esiintyy käsin tehtäviä nostoja ja siirtoja. Tarkastuksia tehtiin alalle yhteensä 563.

Sosiaali- ja terveysala on isossa muutoksessa, mikä näkyy myös valvonnassa. Tuleva maakuntaudistus ja siihen liittyvä epätietoisuus on lisännyt erityisesti julkisella sektorilla työntekijöiden kuormitusta. Työsuojelutoiminta on jäänyt monessa julkisen alan työpaikassa muutosten, taloudellisten ongelmien ja resurssivajeiden jalkoihin.

Yksityisellä sektorilla suuret valtakunnalliset yritykset ostavat kiihtyvällä tahdilla pieniä sosiaalialan yrityksiä, mukaan lukien lasten päivähoitoyksiköitä. Pääsääntöisesti työsuojelun organisoituminen ja koulutus ovat näillä isoilla yrityksillä kunnossa.

Psykososiaalinen kuormitus on lisääntynyt koko sosiaali- ja terveysalalla, mikä näkyy sekä valvontahavainnoissa että asiakasyhteydenottojen määrässä. Valvon-

nalla on kuitenkin voitu tukea kuormitustekijöiden tunnistamista ja arviointia käytännön tasolla, ja pääsääntöisesti työnantajat ovatkin valmiita tarkistamaan ja kehittämään seurantamenetelmiään. Väkivallan uhka on osattu huomioida työpaikoilla yhä paremmin. Kotihoidossa sitä ei kuitenkaan ole riittävästi tunnistettu ja arvioitu, eikä toimenpiteitäkään ole tehty.

Kotihoito on ollut murroksessa jo vuosia siirryttäessä yhä enemmän laitoshoidosta kotihoitoon. Valvontahavaintojen mukaan kotihoidon resurssien niukkuus ja työn ennakoimattomuus aiheuttavat työntekijöille paljon kuormittumista.

Esimiesten työ määrä varsinkin julkisella sektorilla on usein suuri ja sirpaleinen. Siihen liittyvät vaarat ja haitat ovat usein jääneet huomiomatta niin työntekijän kuin työterveyshuollonkin selvityksissä.

Fyysinen kuormitus on tyypillistä sosiaali- ja terveysaloilla, mutta se ei näytä lisääntyneen. Etenkin suurilla työpaikoilla järjestetään säännöllisesti ohjausta ergonomiaan koskien mm. käsin tehtäviä nostoja ja siirtoja. Tyypillisimmin puutteet liittyivät vanhoihin kiinteistöihin ja epäergonomisiin tiloihin. Apuvälineitä on työpaikoilla entistä paremmin saatavilla, mutta työntekijät eivät niitä aina käytä.

Sosiaali- ja terveysalalla tehtiin yhteistyötä Työturvallisuuskeskuksen kanssa viidessä suuressa julkisessa työpaikassa. Tarkastusten yhteydessä Työturvallisuuskeskuksen asiantuntijat järjestivät infopisteen turvallisuudesta ja terveellisestä työergonomiasta esitellen myös uusia apuvälineitä.

Kosteus- ja homeongelmia esiintyi vanhoissa kiinteistöissä. Niukka taloudellinen tilanne on usein hidastanut tai pysäyttänyt korjaus- ja uudisrakentamista, jolloin työntekijöiden työolosuhteet eivät parane. Myös työpaikan ilmanvaihto koettiin usein puutteelliseksi. Monella työpaikalla työterveyshuollon tarttuminen koettujen oireiden ja työpaikan sisäilman syy-yhteyden selvittämiseen on ollut vaikeaa ja hidasta.

Lastensuojelun alalla esiintyi pitkiä 24 tunnin työvoroja, joihin ei ollut poikkeuslupaa, eikä vuorokausilepo näin toteutunut. Toive pitkiin työvuoroihin oli yleisesti lähtöisin työntekijöiltä.

Teollisuus

Teollisuudessa valvonta kohdistui elintarviketeollisuuden, metalliteollisuuteen, metsäteollisuuteen ja kemian teollisuuteen. Tarkastuksia tehtiin yhteensä 1 267. Eniten tarkastuksia tehtiin pieniin, alle kymmenen työntekijän työpaikkoihin. Niihin tehtiin yhdeksän ennalta ilmoitettua valvontakampanjaa eri paikkakunnilla. Vastuualue osallistui myös valtakunnalliseen yhteisten työpaikkojen valvontaan teollisuuden kunnossapidossa.

Teollisuuden toimialoilla on korkea tapaturmataajuus. Elintarvikealalla on korkea riski sairastua työperäisiin sairauksiin, ja sairauspoissaolot ovat alalla keskiarvoa suuremmat. Työnantajille annettiin paljon velvoitteita vaarojen selvittämiseksi ja arvioimiseksi tapaturmavaarallisten olosuhteiden ja altistumisen estämiseksi.

Merkittävimmät puutteet teollisuuden toimialoilla liittyivät koneturvallisuuteen, erityisesti sorvien, pylväsporakoneiden ja jyrsimien puutteellisiin suojauksiin. Metsäteollisuuden suurista ja vaarallisista koneista löytyi huomattavan paljon turvallisuuspuutteita. Merkittävimpä puutteita olivat pääsy koneen vaara-alueelle, nielun aiheuttama vaara, terän puutteellinen suojaaminen ja puotamisvaara.

Pienillä työpaikoilla oli korjattavaa mm. työterveyshuollon järjestämisessä, työpaikkaselvityksissä, vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa sekä järjestyksessä ja siisteydessä. Erityisesti elintarvikealan pienissä työpaikoissa on paljon vanhoja koneita ja laitteita, joiden suojauksessa on puutteita.

Kemiallisten tekijöiden aiheuttamia vaaroja arvioitiin valvomalla kemiallisten vaarojen hallintaa, kemikaalilueteloa, käyttöturvallisuustiedotteita, vaarojen selvittämistä ja arviointia, kemikaalien säilytystä ja putkistojen merkintöjä. Vaikka kemian toimialalla asiat ovat keskimäärin hoidettu melko hyvin, valvontaa tarvitaan edelleen, koska kyseessä on useimmiten suuronnettomuusvaarallinen työpaikka.

Fyysistä kuormitusta valvottiin havainnoimalla käsin tehtävien nostojen ja siirtojen sekä toistotyön aiheuttamia vaaroja. Näistä annettavat velvoitteet ovat vähentyneet aiempiin vuosiin verrattuna. Psykososiaalista kuormitusta valvottiin erityisesti elintarviketeollisuudessa ja kemian teollisuudessa. Siinä korjattavaa löytyi 25 %:lla tarkastuksista.

Työnantajan vakuuttamisvelvollisuus oli kaikilla tar-

kastuksilla kunnossa. Myös työnteen keskeiset ehdot olivat pääosin kunnossa. Työterveyshuolto sekä työterveyshuollon toimintasuunnitelma oli järjestetty lähes kaikissa valvontakohteissa. Terveystarkastukset erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavassa työssä olivat yleensä hoidettu hyvin.

Metsäteollisuuden toimialojen työntekijämääriä on vähennetty ankarasti viime vuosina. Työmäärä ei ole pienentynyt työntekijöiden vähentyessä, ja kuormitustekijät ovat toimialoilla lisääntyneet. Tämä näkyy lisääntyneinä tapaturmina sekä vaaratilanteina.

Toimihenkilövaltaiset työpaikat

Toimihenkilöiden työolojen valvomiseksi tehtiin 834 tarkastusta yksityiselle ja 42 julkiselle sektorille.

Yksityisen sektorin valvontakohteina olivat muun muassa rahoitusala, seurakuntia ja uskonnollisia yhteisöjä, työnantaja- ja työntekijäliittoja sekä eläinlääkäri-asemia. Keskeiset havaitut puutteet liittyivät psykososiaalisen kuormituksen hallintaan. Usein kuormituksen hallitsemiseksi tehtiin työpaikoilla toimenpiteitä, mutta toimenpiteiden vaikutuksia ei systemaattisesti seurattu. Tyypillisiä havaittuja kuormitustekijöitä olivat liiallinen työn määrä ja aikapaine työssä. Nämä johtuvat osittain siitä, että henkilökuntaa on jouduttu viime vuosina useilla työpaikoilla vähentämään ja työtehtäviä on jaettu jäljelle jäävien kesken. Lisäksi työhön liittyvä matkustaminen (myös viikonloppuisin) saattoi kerryttää saldotunteja, joiden mukaisia vapaapäiviä ei ollut pian matkan jälkeen mahdollista työtilanteen vuoksi pitää.

Työyhteisön vuorovaikutusongelmat osataan usein hoitaa hyvin: ongelmista keskustellaan asianosaisten kanssa, ja osalla työpaikoista on käytössä puheeksi ottamisen malli. Työnantajat ovat tietoisia siitä, että he voivat hyödyntää työterveyshuollon asiantuntemusta tilanteiden ratkaisemisessa.

Yksityisen sektorin valvontakohteissa merkille pantavaa oli se, että työaikakirjanpito puuttui kokonaan merkittävästä osasta työpaikkoja. Erityishuomio kiinnittyi valvottuihin ammattiliittoihin, joissa katsottiin, ettei työaikalaki olisi tullut lainkaan sovellettavaksi kyseiseen työhön. Viranomaisen käsityksen mukaan tulkinnalle ei aina ollut perustetta, jolloin työnantaja veloitettiin soveltamaan työaikalakia. Muualla työaikakirjanpitoa saatettiin pitää vain poikkeamista ja mahdollisista ylitöistä,

ja säännöllistä työaika ei kirjattu lainkaan. Työnantajat kokivat työaikalain mukaisen velvoitteen työaikakirjanpidosta vanhanaikaiseksi, ja se ei heidän mielestään tai-
vu riittävästi nykyiseen monimuotoiseen tapaan tehdä työtä. Yleisesti tarkastuksilla tuli esille työntekijöiden ja työnantajan tahto joustavaan työaikamalliin. Työntekijöiden säännöllinen työaika oli kattavasti sovittu, mutta liukuvan työajan puutteellisista reunaehdoista tai saldo-
ylityksistä annettiin runsaasti toimintaohjetta. Työnantajia on tarkastuksilla muistutettu työajan seuraamisen velvollisuudesta ja korostettu sen merkitystä jaksamisen ja työhyvinvoinnin näkökulmasta.

Julkisen sektorin valvonta kohdistui pääasiassa Kansaneläkelaitoksen toimipisteisiin ja oikeuslaitokseen. Tarkastuskohteissa työn psykososiaalista kuormitusta oli selvitetty säännöllisesti erilaisilla työhyvinvointikyselyillä. Työntekijöiden kokema kuormitus liittyi usein

Yksityisen sektorin valvonnassa havaittiin, että työyhteisön vuorovaikutusongelmat osataan usein hoitaa hyvin.

työn määrään tai sen laadullisiin vaatimuksiin. Lisäksi tuli esille epäkohtia työyhteisön sosiaalisessa toimivuudessa. Selvityksistä huolimatta monessa kohteessa kuormitusta vähentäviä ja ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä ei kuitenkaan ollut käynnistetty tai tehty. Työntekijät kokivat kuormittavina muun muassa työn jatkuvat muutokset esimerkiksi organisaatiomuutosten myötä. Oikeushallinnon valvontahavainnoissa nousi esiin asiakasväkivallan uhan hallinta ja siihen liittyvät puutteet.

Harmaan talouden torjunta

Työsuojeluviranomaisella on merkittävä rooli harmaan talouden torjunnassa. Se valvoo työsuhteen minimiehtojen noudattamista, ulkomaalaisten työnteko-oikeutta ja tilaaja-vastuulakia. Rakennusalalla se valvoo lisäksi tunnustekortteja, veronumeroita ja työntekijäluetteloita.

Harmaalla taloudella tarkoitetaan yleensä lakisääteisten maksujen ja velvoitteiden laiminlyömistä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen tai tullin perimien maksujen laiminlyömistä – sekä toimintaa perusteettoman palautuksen saamiseksi. Harmaata taloutta on myös pimeää työnteko ja sosiaalietuuksien väärinkäytökset. Myös alipalkkaus on osa harmaata taloutta, koska siten työnantaja pyrkii saamaan perusteetonta kilpailuetua ja pienentämään lakisääteisten maksujen ja verojen määrää.

Harmaata taloutta esiintyy erityisesti seuraavilla työvoimavaltaisilla ja paljon alihankintaa sisältävillä toimialoilla: rakennusala, majoitus- ja ravitsemisala, kuljetusala, siivous- ja kunnossapito sekä parturi- ja kampaamoala.

Vastuualue saa muun muassa kansalaisilta ja sidosryhmiltä harmaaseen talouteen liittyviä yhteydenottoja ja vihjeitä, jotka huomioidaan valvonnan suunnittelussa. Vihjeitä annetaan paljon muun muassa verkkosivujen kautta: www.tyosuojelu.fi/harmaa-talous/anna-vihje.

Ulkomainen työvoima

Etelä-Suomen alueella tehtiin 827 ulkomaalaisvalvontaan keskittyntä tarkastusta. Niissä arvioitiin etenkin ulkomaisten työntekijöiden työnteko-oikeutta ja työsuhteen vähimmäisehtoja.

Ulkomaalaisvalvonnassa kohdattiin aiempaa useammin työnteko-oikeudettomia työntekijöitä: vuonna 2015 heitä kohdattiin noin 50, kun vuonna 2016 määrä oli yli 100. Suhteellisesti eniten työnteko-oikeudettomia koh-

Kuva: Virpi Saarinen

Ulkomaalaistarkastaja matkalla tarkastukselle, kohteena kaupissa tehtävä siivoustyö.

dattiin siivousalalla: asiaa valvottaessa lähes joka neljännellä työpaikalla oli vähintään yksi työnteko-oikeudeton ulkomaalainen työntekijä.

Useimmiten työnteko-oikeuden puuttuminen tarkoitti sitä, että työntekijä oli aloittanut työn ennen luvan myöntämistä, jatkoi työtä luvan päättymisen jälkeen tai työskenteli ammattialalla, johon hänellä ei ollut lupaa. Valvonnassa ei juuri tullut vastaan työntekijöitä, joilla ei olisi lainkaan työnteko- ja oleskeluoikeutta Suomessa.

Muutos valvonnassa kohdattujen työnteko-oikeudettomien määrässä ei välttämättä kerro työelämän muuttumisesta, vaan selittyy valvonnan kehittymisellä. Suuri osa ulkomaalaisvalvonnan tarkastuksista tehdään nykyään ennalta ilmoittamatta, ja valvontaa suunnataan aiempaa enemmän sellaisiin työnantajiin, joiden kohdalla laiminlyönnit ovat todennäköisiä.

Työsuhteen vähimmäisehtojen valvonnassa havaittiin usein, että työnantaja ei ollut noudattanut yleissitovan työehtosopimuksen palkkaa koskevia määräyksiä ulkomaisten työntekijöiden kohdalla. Suurimmat puutteet liittyivät työntekijöille maksettuaan peruspalkkaan ja erilaisten lisien korvaamiseen. Alakohtaisia eroja oli jonkin

verran – esimerkiksi rakennusalalla ulkomaisille työntekijöille maksettu peruspalkka ylitti yleissitovan työehtosopimuksen minimitasoa useammin kuin ravintola- tai siivousaloilla. Lisien korvaamisessa oli paljon puutteita kaikilla valvotuilla aloilla. Työsuhteen vähimmäisehdoissa ilmeni paljon puutteita myös ulkomaisten yritysten osalta, jotka lähettivät Suomeen ulkomaisia työntekijöitä.

Työsuhteen vähimmäisehtojen valvonnan suurimpana haasteena on edelleen selvittää, millaisin ehdoin ulkomaiset työntekijät ovat todellisuudessa työskennelleet. Tämän selvittämiseksi ulkomaisia työntekijöitä pyritään usein haastattelemaan tarkastuksilla. Lisäksi hyödynnetään muun valvonnan yhteydessä saatua vertailutietoa koskien työntekijöiden työntekeä.

Tilajavastuuvalvonta

Tilajavastuuta valvottiin vuoden aikana yhteensä 1 790 tarkastuksella. Tammikuun 2017 loppuun mennessä kuulemisia selvitysvastuun laiminlyönnistä oli lähetetty 123 tilaajalle, ja 37 tilaajalle on määrätty laiminlyöntimaksuja yhteensä 162 108 euron arvosta. Yhä useammassa laiminlyöntimaksutapauksissa kyse oli ulkomaisista sopimuskumppaneista sekä puutteista ulkomaisen sopimuskumppanin eläke- ja tapaturmavakuutuksen selvittämisessä.

Toimintaohjeita tilajavastuutarkastuksilla annettiin yhteensä 2 117. Yleisimmät toimintaohjeet kohdistuivat selvitysten hankkimiseen ennen sopimuksen tekemistä, ulkomaisten sopimuspuolien tilajavastuuseelvitysten sisältöön, selvitysten säilyttämiseen sekä selvitysten kelpoisuusaikaan.

Isoilla tilaajilla havaittiin puutteita siinä missä pienilläkin. Tämä on jossain määrin yllättävää, sillä isoilla yrityksillä on yleensä hankintoihin erikoistunutta henkilöstöä.

Käynnistyneiden laiminlyöntimaksuprosessien määrä on oleellisesti pudonnut aiemmista vuosista. Yksi merkittävä syy tähän on 1.9.2015 voimaan tulleet lainsäädäntömuutokset, erityisesti verojen maksua koskevan selvityksen sisällön muuttuminen. Lakimuutoksen jäl-

Valvonnassa havaittiin usein, että työnantaja ei noudattanut yleissitovan työehtosopimuksen palkkaa koskevia määräyksiä ulkomaisten työntekijöiden kohdalla. Rakennusalalla ulkomaisille työntekijöille maksettu peruspalkka ylitti minimitasoa useammin kuin ravintola- tai siivousaloilla.

keen verovelkaisen sopimuskumppanin kanssa tehty sopimus ei automaattisesti ole johtanut laiminlyöntimaksuun.

Toinen syy päätösmäärien laskulle on se, että tietoisuus tilajavastuulaista on lisääntynyt ja kunnossa olevien kohteiden lukumäärä on kasvanut erityisesti rakennusalalla. Rakennusalan lainsäädäntömuutokset, työmarkkinajärjestöjen aktiivisuus ja tiimin pitkäjänteinen valvonta rakennusalalla on tuottanut tulosta. Laiminlyöntimaksujen määrään vaikuttaa myös se, että erityisesti palvelualan ja logistiikan alan tarkastuksilla iso määrä tarkastetuista sopimuksista ei kuulunut lain soveltamisalaan tai tilaajalla ei ollut tilajavastuulain mukaista selvitysvastuuta sopimuskumppanistaan.

Samalla kun tietoisuus laista on erityisesti rakennusalalla lisääntynyt, niin edelleen joillakin toimialoilla tietoisuus on heikkoa. Hyvänä osoituksena tästä on se, että annettujen toimintaohjeiden suhteellinen määrä kasvoi erityisesti palvelualoilla.

Tilajavastuulain muutoksessa vuonna 2015 selvitysvastuun lisättiin sopimuskumppanin työterveyshuollon selvittäminen. Tämä on ollut tarkastetuissa sopimuksissa pääsääntöisesti hyvin kunnossa.

Tilajavastuulain valvonnasta kerrotaan tarkemmin raportissa [Tilajavastuuvalvonta 2016](#).

Kuva: Virpi Saarinen

Marraskuussa 2016 Helsingin rakennustyömaille tehtiin tehovalvontaa yhdessä poliisin kanssa.

Rakennusalan tunnustekortti- ja luettelovalvonta

Rakennustyömaille harmaata taloutta torjutaan myös valvomalla työturvallisuuslain edellyttämiä veronumerollisia henkilötunnisteita ja työmaan työntekijäluetteiloita. Tarkastuksia tehdään myös yhdessä muiden viranomaisten, etenkin poliisin ja Verohallinnon kanssa.

Poliisin kanssa tehtävä tehovalvonta on osoittautunut erityisen tehokkaaksi. Jos tarkastuksilla tulee ilmi tunniste- tai luettelopuutteita, poliisi määrää usein saman tien sakkoja työturvallisuusrikkomuksesta rakennustyömaalla toimivien yritysten edustajille.

Valvontahavaintojen perusteella veronumerollisten henkilötunnisteiden käyttö on Etelä-Suomen työmaille hyvällä tasolla. Vuonna 2016 asiaa valvottiin Etelä-Suomessa lähes 900 tarkastuksella, ja vain joka kuudennella työmaalla havaittiin puutteita asiaan liittyen. Tunnistevalvonnan yhteydessä tarkastettiin tunnisteet lähes 3 000 työntekijältä, joista ainoastaan seitsemällä prosentilla havaittiin tunniste- tai luettelopuutteita. Usein puute liittyi

sihen, että kortti oli sisällöltään puutteellinen tai työnantajan nimen osalta virheellinen.

Tunnisteiden hyvä taso rakennustyömaille on pitkälti seurausta rakennusalan viime vuosien lainsäädäntömuutoksista ja alan yritysten omista valvonta- ja sopimuskäytännöistä. Asiaan on vaikuttanut myös tehokas viranomaisvalvonta, valvontaiskut poliisin kanssa ja iskujen tuloksista tiedottaminen.

Työmaiden työntekijäluetteiloissa oli paljon puutteita, kaikkiaan noin 30 prosentilla tarkastetuista työmaista. Yleensä puutteita oli luettelon sisällössä, esimerkiksi lähettävän yrityksen edustajaa koskevissa tiedoissa. Monilla rakennustyömaille havaittiin myös, ettei työmaajohto osannut käyttää työmaan omia sähköisiä järjestelmiä riittävän hyvin luettelovelvoitteen näkökulmasta.

Rakennusalan tunniste- ja luettelovalvonnassa saatua tietoa on hyödynnetty ulkomaisen työvoiman käytön ja tilaajavastuulain valvonnassa. Tietojen avulla pystytään usein selvittämään hyvin rakennustyömaan alihankintaketjuja ja niissä toimivia yrityksiä.

Kansainvälinen yhteistyö

Työsuojelun vastuualue tekee yhteistyötä muiden EU-maiden, erityisesti Viron ja Latvian työsuojeluviranomaisten kanssa. Yhteistyön keskeisenä tavoitteena on tehostaa Etelä-Suomessa toimivien ulkomaisten yritysten valvontaa. Iso osa yhteistyöstä liittyykin konkreettisiin valvontatapauksiin.

Vastuualue solmi Viron työsuojeluviranomaisen kanssa yhteistyösopimukseen vuonna 2014. Yhteistyö on tehostanut niiden virolaisten yritysten valvontaa, jotka lähettävät työntekijöitä Etelä-Suomeen. Viron työsuojeluviranomaisen avulla on muun muassa selvitetty tilaajien työnantaja-asemaa sekä varmistettu, miten valvonnan kohteena oleva yritys on hoitanut verojen tai palkkojen maksuun liittyviä velvoitteitaan. Lisäksi olemme tutustuneet toistemme valvontatoimintaan sekä etsineet ratkaisuja yksittäisiin valvontatapauksiin.

Latvian työsuojeluviranomaisten kanssa on tehty yhteistyötä mm. piilossa olevien urakointiketjujen selvittämisessä ja todellisten tilaajien sekä varsinaisten ulkomaisten työnantajayritysten löytämisessä. Latvian työsuojeluviranomaiselta on saatu apua tapauksissa, joissa latvialaisten yritykseltä tai sen edustajalta ei ole saatu tarpeellisia tietoja.

Yhteistyö Latvian kanssa on osa lähetettyjen työntekijöiden valvontaan liittyvää EU-projektia. Projektin taapamisissa jaetaan osallistujamaiden kesken tietoa lähetettävien yritysten valvonnassa havaituista hyvistä käytännöistä ja työvälineistä. Edellisessä vastaavassa projektissa vastuualueen edustaja ja rakennusalan työmarkkinajärjestöt pääsivät tutustumaan sellaisten EU-maiden lainsäädäntöön, joissa lähetettävien yritysten tuli tehdä il-

moitus työskentelymaan viranomaisille. Muista maista saadut kokemukset ja lainvalmistelutyössä tehty kolmikantainen yhteistyö johtivat siihen, että myös Suomen uudessa laissa työntekijöiden lähettämisestä veloitetaan, että ulkomainen yritys tekee ilmoituksen työntekijöiden lähettämisestä Suomen työsuojeluviranomaisille. Vuoden 2016 projektitapaamisessa esittelimme muille EU-maille tätä kolmikantaisen yhteistyön tulosta. Saadun palautteen perusteella vaikuttaa siltä, että rakennusalan kolmikantainen yhteistyö on Suomessa poikkeuksellisen toimivaa.

Vastuualue oli vuonna 2016 mukana myös pohjoismaisessa ihmiskaupan vastaisen verkoston toiminnassa.

Kansainvälisellä yhteistyöllä on saatu paljon konkreettista apua ulkomaisten yritysten valvontaan. Siitä huolimatta Etelä-Suomessa toimivien ulkomaisten yritysten valvonta on usein edelleenkin haastavaa, ja valvonnassa tulee ajoittain vastaan tilanteita, joissa lähtömaan ja työskentelymaan työsuojeluviranomaiset eivät pysty yhteistyölläkään puuttumaan yrityksen toimintaan lainkaan.

Kansainvälisellä yhteistyöllä on saatu paljon konkreettista apua ulkomaisten yritysten valvontaan. Siitä huolimatta Etelä-Suomessa toimivien ulkomaisten yritysten valvonta on usein edelleenkin haastavaa.

Viestintä ja sidosryhmäyhteistyö

Vastuualueen viestinnän ja sidosryhmäyhteistyön keskeinen tavoite on tehostaa, kehittää ja helpottaa valvontaa. Lisäksi tavoitteena on edistää viranomaistoiminnan avoimuutta jakamalla tietoa aktiivisesti eri kanavissa sekä samalla vahvistaa sidosryhmien ja asiakkaiden luottamusta vastuualueeseen.

Vastuualue viestii aktiivisesti mm. valvontaiskuista, eri aloille tulevasta valvonnasta, valvontahavainnoista sekä työrikoksiin liittyvistä tuomioista. Viestinnällä pystytään vaikuttamaan myös niihin työpaikkoihin, joihin ei tehdä tarkastusta.

Vastuualue hoitaa työsuojelun alueellista viestintää. Valtakunnallisesta viestinnästä, kuten Tyosuojelu.fi-

sivustosta ja oppaista, vastaa Pohjois-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue.

Vuonna 2016 vastuualue julkaisi yhteensä 42 mediätiedotetta, 5 raporttia ja 16 verkkouutista. Mediassa saatu näkyvyys lisääntyi verrattuna edelliseen vuoteen. Eniten näkyvyyttä saivat konkreettiset ja suurta yleisöä kiinnostavat aiheet, kuten Tuntematon sotilas -elokuvan kuvauksissa sattuneen työtaturman tutkinta, syrjivät

Aktiivinen viestintä ja sidosryhmäyhteistyö on vaikuttanut mm. siihen, että veronumerollisten tunnustekorttien käyttö on alueen rakennustyömailla hyvällä tasolla.

Kuva: Marjo Lindeberg

Työsuojelulautakunta tapasi elokuussa Lohjalla ja vieraili samalla merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus Meriturvassa.

Suunnitteletko työnhakua tai rekrytointia?
Testaa ensin, tunnistatko syrjinnän
työhaussa: tyosuojelu.fi/-/tunnistatko-...

Tunnistatko syrjinnän työhaussa?

Testaa huomaatko, mitkä asiat näissä keksityissä työpaikkailmoituksissa ovat syrjiviä:

**Haemme yritykseemme
SIIVOOJAA**

Työ sijoittuu toimistoihin ja seurakunnan tiloihin.

Edellytyksemme hakijalle:

- reipas ja työtä pelkäämätön asenne
- erinomainen kunto
- Suomessa syntynyt
- Suomen kansalainen
- oma auto käytössä
- asuinpaikkana Helsingin talousalue
- 20-35 vuoden ikä
- kirkon jäsen

**Haemme lakiasiantuntijastamme
LAKIMIESTÄ**

Tehtävä edellyttää:

- kykyä itsenäiseen työhön
- suoritettua asepalvelusta
- työoikeuden osaamista
- hyviä vuorovaikutustaitoja
- suomea äidinkielenä
- vastavalmistunut juristi
- harjoittelukokemusta lakiasiantuntijasta

Oikeat vastaukset: www.tyosuojelu.fi Työsuojelun vastuualue, Etelä-Suomen AVI

UUDELLEENTWITTAMUKSET TYKKÄYKSET
13 4

2.37 - 30. elokuuta 2016

Vastuualueen tekemistä sosiaalisen median päivityksistä parhaiten levisi juttu, joka haastoi etsimään syrjiviä kriteerejä tekaistuista työpaikkailmoituksista.

työpaikkailmoitukset, neulanpistotapaturmien ehkäisy, rakennusalan valvontaiskun tulokset ja työsuojeluviranomaisen valtakunnallisen puhelinneuvonnan avaaminen. Vuoden alussa vastuualue alkoi viestiä myös Facebookissa sivulla Työsuojeluhallinto ja Twitterissä tilillä [@tervettatyo](https://twitter.com/tervettatyo).

Työsuojelun vastuualueen yhteydessä toimii neuvoo antava työsuojelulautakunta, joka koostuu työmarkkinajärjestöjen ja alan asiantuntijoiden edustajista. Työsuojelulautakunnassa käsitellään kaikki merkittävät linjaukset sekä kehittämistä edellyttävät asiat. Vuonna 2016 keskusteluttivat eniten mm. psykososiaalisen kuormituksen valvonta, yhteiset työpaikat, sisäilma-asiat sekä huoli jälkivalvonnasta tarkastusmäärien kasvaessa. Valvonnan menetelmistä mittareiden käyttö nähtiin hyvänä, samoin kuntahanke, josta toivottiin otettavan oppia mm. valtakunnallisten konsernien ja ketjujen valvonnassa.

Vastuualue tekee muutoinkin tiivistä sidosryhmäyhteistyötä työelämän eri toimijoiden kanssa. Johto ja toimialatiimit olivat viime vuonna osallisena yhteensä noin 125 sidosryhmätilaisuudessa. Tilaisuuksissa kuultiin sidosryhmiä valvonnan suuntaamiseksi, kerrottiin valvontahavaintoja, pidettiin esityksiä työsuojeluvalvonnan aiheista sekä ylläpidettiin ja kehitettiin yhteistyösuhteita. Työsuojelun vastuualue on myös mukana Työterveyslaitoksen alueneuvottelukunnassa sekä Uudenmaan, Hämeen ja Kaakkois-Suomen työelämä 2020 -verkostoissa.

Aktiivinen viestintä ja sidosryhmäyhteistyö ovat osaltaan vaikuttaneet muun muassa siihen, että veronumerollisten tunnustekorttien käyttö on alueen rakennustyömailla hyvällä tasolla. Vastuualueen toimialatiimit ovat myös erilaisten yhteistyöryhmien ja hankkeiden kautta vaikuttaneet esimerkiksi lain valmisteluun ja työturvallisuusasioiden edistämiseen eri toimialoilla.

Kuva: Virpi Saarinen

Taukojumppaa henkilöstökokouksessa.

Henkilöstö

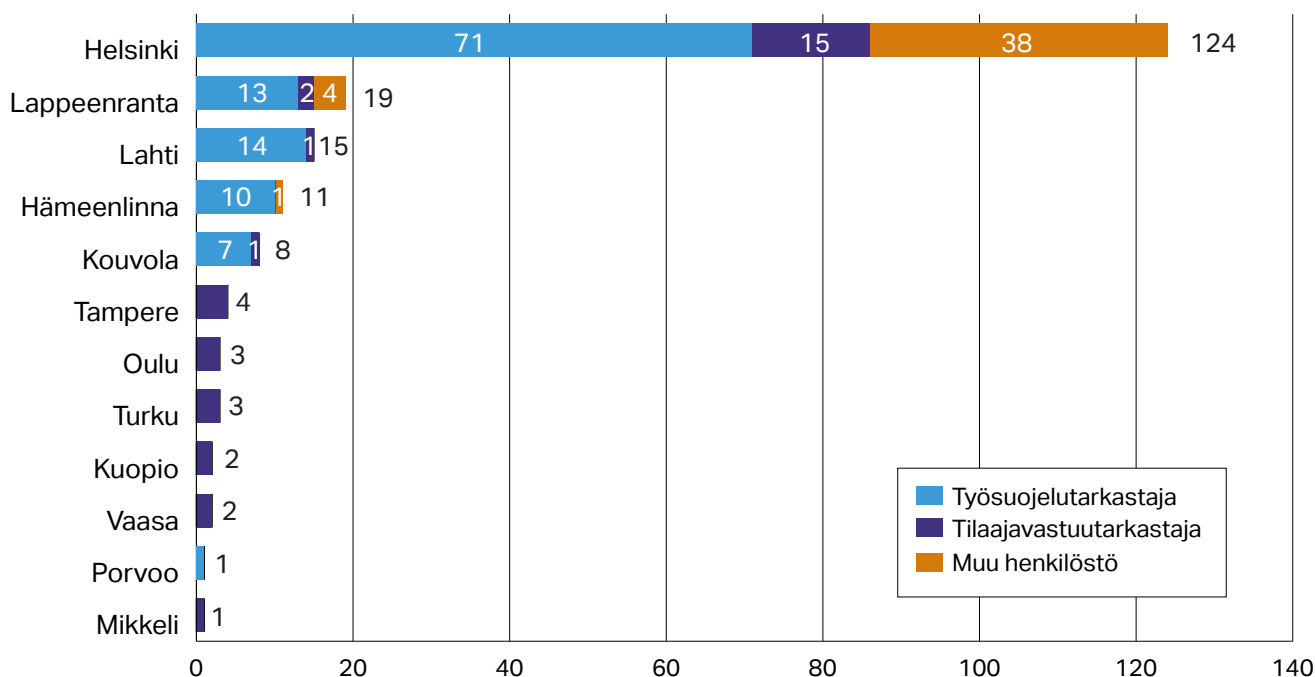
Työsuojelun vastuualueella työskentelee lähes 150 tarkastajaa. Heillä on asiantunte-
mista monipuolisesti eri aloilta, ja heidän
osaamistaan käytetään laajasti myös vas-
tuualueen ulkopuolella, esimerkiksi sidos-
ryhmien tilaisuuksissa, EU-yhteistyössä ja
lakien valmistelussa.

Vastuualueen tarkastajissa on asiantuntijoita ja ammat-
tilaisia monelta eri alalta: muun muassa teollisuudesta,
hoitoalalta, rakennusalalta, järjestötyöstä, merenkulus-
ta, lentoalalta, poliisista ja HR-tehtävistä. Jokainen uu-
si tarkastaja suorittaa puolivuotisen työsuojelutarkas-
tajan peruskoulutuksen ja saa työhönsä jatkuvasti lisä-
koulutusta.

Henkilöstörakenne			
	Naiset	Miehet	Yhteensä
Henkilötyövuosien määrä yhteensä	90,74	84,76	175,50
Kokoaikaiset (htv)	86,17	83,43	169,60
Määräaikaiset (htv)	1,32	1,42	2,74
Osa-aikaiset (htv)	4,56	1,34	5,90
Henkilöstön määrä vuoden lopussa (htv)	86	89	175
Henkilöstön keski-ikä	45,6	47,3	46,5

Taulukko 3. Henkilöstörakennetta kuvaavia lukuja vuodelta 2016.

Vastuualueen henkilöstö

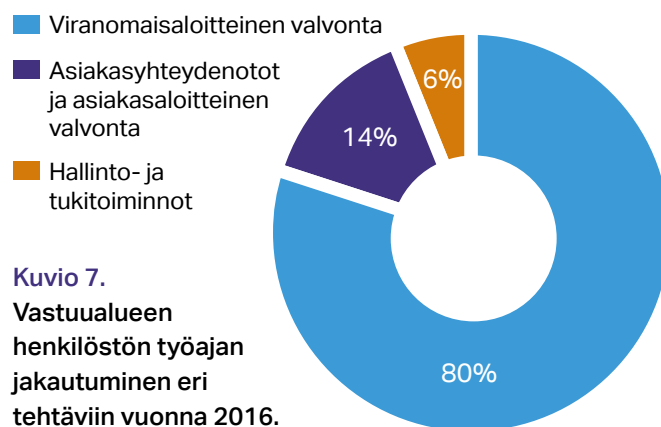
Kuvio 6. Työsuojelun vastuualueen henkilöstömäärä 31.12.2016.

Vuonna 2016 vastuualueella työskenteli yhteensä noin 190 työntekijää. Heistä noin 120 oli työsuojelutarkastajia, jotka tarkastavat mm. työsuhde-, työympäristöasioita sekä ulkomaalaisvalvontaan liittyvää lainsäädäntöä. Tilaajavastuutarkastajia oli 30 ja muuta henkilöstöä yhteensä 40. (Kuvio 6)

Henkilöstön osaamista käytetään laajasti. Tarkastajat ovat mukana työsuojeluhallinnon ja aluehallintoviraston erilaisissa työryhmissä, ja antavat työpanoksensa muun muassa uutta lainsäädäntöä valmisteleviin valtakunnallisiin työryhmiin, toimielimiin ja EU-yhteistyöhön. Vastuualueen edustajat ovat myös usein kuultavina eduskunnan eri valiokunnissa valmisteltavina olevista lainsäädäntömuutoksista, ja ovat kysytyjä luennoitsijoita erilaisiin sidosryhmien koulutustilaisuuksiin.

Työhyvinvoinnin ja työn organisoinnin keskeiset kehittämiskohteet vuonna 2016 liittyivät johtamiseen ja puhelinneuvontaan. Vastuualueella otettiin käyttöön uusi johtamisjärjestelmä, jonka tavoitteena on saada päivittäisjohtaminen vastaamaan paremmin henkilöstön tarpeita. Helmikuussa aloitettu valtakunnallinen puhelinpäivystys lisäsi henkilöstön yhteistyötä eri puolella Suomea toimivien vastuualueiden kesken.

Työajan jakautuminen eri tehtäviin

Kuvio 7. Vastuualueen henkilöstön työajan jakautuminen eri tehtäviin vuonna 2016.

Työtyytyväisyys ja henkilöstön vaihtuvuus

Työtyytyväisyys johtamiseen (Työolobarometri, keskiarvo)	3,14
Kokonaistyötyytyväisyys (Työolobarometri, keskiarvo)	3,36
Henkilöstön lähtövaihtuvuus, %	2,29
Henkilöstön tulovaihtuvuus, %	1,71

Taulukko 4. Työtyytyväisyyttä ja henkilöstön vaihtuvuutta kuvaavia tunnuslukuja vuodelta 2016.

Yhteenveto

Työsuojeluvalvontaa suunnattiin niille toimialoille, joilla esiintyy merkittävimpiä työturvallisuusriskejä. Tavoitteena oli vaikuttaa työpaikkojen omaan työsuojelutyöhön ja turvallisuusjohtamiseen.

Vuonna 2016 työsuojelun perusasiat valvottiin aiempaa kattavammin ja järjestelmällisemmin. Etelä-Suomessa työsuojelun perusasiat oli osalla työpaikoista hyvällä tasolla, ja osa asioista oli jopa todella hyvin. Kuitenkin osalla työpaikoista oli merkittäviä puutteita kaikissa työsuojelun perusasioissa. Heikoimmilla työpaikoilla riskejä ei ollut tunnistettu eikä työsuojelun yhteistoiminta toiminnut. Siksi tehostettua valvontaa ja erityisesti jälkivalvontaa tarvitaan edelleen.

Fyysinen työ ja käsillä tehtävä työ on edelleen riskialtista ja usein myös kuormittavaa. Tekninen kehitys parantaa turvallisuuden tasoa, mutta tuo mukanaan myös uusia ongelmia. Koneturvallisuus, nostolaitteet ja putoamisturvallisuus vaativat vieläkin valvontaa. Uudet työmuodot sekä töiden pilkkoutuminen ja yhteensovittaminen vaativat uudenlaista osaamista turvallisuuden hallintaan.

Psykososiaalista kuormittumista valvottiin lähes kaikilla tarkastuksilla. Haitallista kuormitusta esiintyy kaikilla toimialoilla, mutta tietyillä aloilla ja tietyissä töissä sitä on keskimääräistä enemmän – esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla sekä esimiestyössä. Kuormittumiseen liittyy usein myös työajanhallinta, mutta työaikakirjanpitoon liittyviä vaatimuksia pidettiin työpaikoilla osin vanhanaikaisena. Kuormittumisen valvonnassa olennaista oli valvoa, että työnantaja hyödyntää työterveyshuollon asiantuntemusta. Työpaikkaselvityksessä ei kuitenkaan usein ollut arvioitu työolojen terveydellistä merkitystä.

Työterveyshuollon palveluihin on tullut etä- ja digitointoja, mikä on tuonut haastetta työpaikan yhteistoiminnalle ja myös valvonnalle.

Valvontahavaintojen perusteella riskiperusteista valvontaa on tarpeen jatkaa suunnitelmien mukaisesti, panostaen muun muassa työsuojelun perusasioihin ja psykososiaaliseen kuormitukseen. Valvonnan tarkempaan kohdentamiseen tarvitaan kuitenkin entistä parempia välineitä. Digitalisaation avulla voidaan saada tulevaisuudessa merkittäviä parannuksia sekä valvonnan kohdentamiseen että vaikuttavuuteen.

Psykososiaalisen kuormittumisen valvontaa täytyy vielä arvioida ja kehittää. Vuonna 2017 aloitetaan kehittämishanke, jolla on tarkoitus parantaa valvonnan välineitä ja siten vastata paremmin työpaikan arkiongelmiin ja työpaikan oman työsuojelutoiminnan tukemiseen.

Töiden pilkkoutuminen, ulkoistaminen ja ketjuttaminen on haasteellista sekä harmaan talouden että turvallisuuden näkökulmasta. Harmaan talouden torjunnassa työsuojelun vastuualue on saanut merkittäviä tuloksia aikaan lähinnä rakennusalalla. Tämä on pitkälti työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen sekä eri viranomaisten kanssa tehdyn tiiviin yhteistyön sekä tehokkaan viestinnän ansiota. Harmaan talouden selvitysyksiköstä saatavien velvoitteidenhoitoselvitysten uskotaan jo vuoden sisällä tehostavan valvontaa entisestään.

Ulkomaalaisvalvonnassa, kuten muussakin valvonnassa, on tehty entistä enemmän tarkastuksia ennalta ilmoittamatta. Valvonnan tehostumisen myötä ilmoitukset poliisille ulkomaalaisasioissa ovat kaksinkertaistuneet.

Helmikuussa 2016 avattiin työsuojeluviranomaisen valtakunnallinen puhelinneuvonta, jota vastuualue koordinoi. Puhelinneuvonnan tavoitteena oli tehostaa resursien käyttöä sekä tarjota yhdenvertaista ja tasalaatuisia palvelua koko Suomessa. Tässä onnistuttiin hyvin. Neuvonnassa palveltiin kaikkiaan yli 23 000 soittajaa, ja asiakastytyväisyyskyselyssä soittajat antoivat palvelulle arvosanan 4,21 (asteikolla 1–5).

Lisätietoja

Raportin sisällöstä saa lisätietoa tekstien kirjoittajilta, jotka on lueteltu alla.

Sähköpostit ovat muotoa etunimi.sukunimi@avi.fi, ja vaihteen numero on 0295 016 000.

Johdanto ja yhteenveto: johtaja Kaarina Myyri-Partanen

Työsuojeluviranomaisen valtakunnallinen puhelinneuvonta: ylitarkastaja Eerik Tarnaala

Työtapaturmien tutkinta: ylitarkastaja Tuula Sahamies ja ylitarkastaja Satu Auno

Ammattitautien tutkinta: ylitarkastaja Tuula Sahamies

Viranomaisaloitteinen työsuojeluvalvonta

Työsuojelun perusasiat: ylitarkastaja Marja Kokkonen ja työsuojeluinsinööri Petri Saukkoriipi

Tapaturmavaarat: ylitarkastaja Tuula Sahamies

Psykososiaalinen kuormitus: ylitarkastaja Jenny Rintala

Fyysinen kuormitus: ylitarkastaja Tuula Uurala

Työterveyshuolto: ylitarkastaja Ulla Arvo

Sisäilma: työsuojeluinsinööri Sirkku Lehtimäki

Kemialliset tekijät: ylitarkastaja Satu Auno

Markkina- ja turvallisuusvalvonta: ylitarkastaja Tuija Lukkari

Työsuhdeasiat: lakimies Aki Eriksson

Työolosuhdemittarit: ylitarkastaja Jenny Rintala ja työsuojeluinsinööri Petri Saukkoriipi

Turvallisuuskilpailut: ylitarkastaja Jari Nykänen

Toimialakohtaiset valvontahavainnot

Kaupan ala: ylitarkastaja Tuula Sahamies

Kiinteistöpalvelualat, korjaamot sekä energia- ja ympäristöhuolto: ylitarkastaja Ville Lappalainen

Kuljetusala: ylitarkastaja Satu Auno

Majoitus- ja ravitsemisala: ylitarkastaja Riku Rajamäki

Merenkulku ja ahtaus: ylitarkastaja Satu Auno

Rakennusala: ylitarkastaja Jari Nykänen

Sosiaali- ja terveysala: ylitarkastaja Tuula Uurala

Teollisuus: ylitarkastaja Tuula Sahamies

Toimihenkilövaltaiset työpaikat: lakimies Aki Eriksson

Harmaan talouden torjunta

Ulkomainen työvoima: ylitarkastaja Riku Rajamäki

Tilajavastuuvalvonta: ylitarkastaja Mikko Vanninen

Rakennusalan tunnustekortti- ja luettelovalvonta: ylitarkastaja Jari Nykänen

Kansainvälinen yhteistyö: ylitarkastaja Riku Rajamäki

Viestintä ja sidosryhmäyhteistyö: viestintäasiantuntija Virpi Saarinen ja tarkastaja Marjo Lindeberg

Henkilöstö ja talous: ylitarkastaja Sari Ahokanto

Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualue

Apua työsuojeluasioissa: www.tyosuojelu.fi ja työsuojeluviranomaisen puhelinneuvonta 0295 016 620.